



# ONDERWIJS IN VLAANDEREN

Het Vlaamse onderwijslandschap  
in een notendop / 2008



# **ONDERWIJS IN VLAANDEREN**

**Het Vlaamse onderwijslandschap in een notendop**

# INHOUD

<b>1</b>	<b>Situering van Vlaanderen</b>	<b>5</b>
1.1	Vlaanderen in België en Europa	6
1.2	Vlaanderen als deelstaat	6
1.3	Maximale armslag, ook voor onderwijsmateries	7
1.4	Vlaams onderwijs ingebed in regio, continent en wereld	7
1.5	Een kleine regio met een grote schoolbevolking	8
<b>2</b>	<b>Algemene principes</b>	<b>9</b>
2.1	Leerplicht voor alle kinderen van zes tot achttien jaar	10
2.2	Kostenbeheersing van onderwijs tot einde leerplicht	11
2.3	Vrijheid van onderwijs	11
2.4	Gelijke onderwijskansen	12
2.5	Voorrangsbeleid Brussel	13
2.6	Onderwijsnetten	13
2.7	Financiering van het onderwijs	15
2.8	Autonomie	16
2.9	Rechtspositie van het personeel	17
2.10	Organisatie van het school- en academiejaar	17
2.11	Participatie	18
<b>3</b>	<b>Onderwijsniveaus</b>	<b>19</b>
3.1	Onderwijsstructuur	21
3.2	Basisonderwijs	22
3.3	Secundair onderwijs	27
3.4	Hoger onderwijs	29
3.5	Deeltijds kunstonderwijs (dko)	33
3.6	Volwassenenonderwijs	33



<b>4</b>	<b>Ondersteuning en kwaliteitszorg</b>	<b>35</b>
4.1	Centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's)	36
4.2	Informatie- en communicatietechnologie (ICT)	36
4.3	Communicatie	38
4.4	Kwaliteitsbewaking en -bevordering	40
<b>5</b>	<b>Aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt</b>	<b>43</b>
5.1	Talentontwikkeling: de proeftuinen	44
5.2	Modularisering	44
5.3	De Competentieagenda	45
5.4	Het hoger beroepsonderwijs (HBO)	46
5.5	Levenslang leren	46
<b>6</b>	<b>Onderwijsbeleid en maatschappelijke ontwikkelingen</b>	<b>47</b>
6.1	Schooltoelagen en studietoelagen	48
6.2	Spijbelactieplan	49
6.3	Kleuterparticipatie	50
6.4	Gezondheidsbeleid	51
6.5	De lat hoog voor talen	51
6.6	Leerzorgkader	52
6.7	Hervorming lerarenopleiding	52
6.8	Leerkrediet	53
6.9	Rationeel energiegebruik (REG)	54

## **Nuttige adressen**



## COLOFON

### TEKST

Departement Onderwijs en Vorming  
Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODi)  
Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen (AHOVOS)  
Agentschap voor Onderwijscommunicatie (AOC)

### EINDREDACTIE EN PRODUCTCOÖRDINATIE

Afdeling Informatie en Communicatie - Agentschap voor Onderwijscommunicatie

### VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Jo De Ro - Administrateur-generaal Agentschap voor Onderwijscommunicatie  
Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel

### ONTWERP

Brussels Lof, [www.brusselslof.be](http://www.brusselslof.be)

### ILLUSTRATIES

Judith Vanistendael

### DRUK

Die Keure

### WETTELIJK DEPOT

D/2008/3241/202



Niets uit deze brochure mag worden gekopieerd of op andere wijze worden verspreid zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgever.

# 1. **SITUERING VAN VLAANDEREN**

## 1.1 Vlaanderen in België en Europa

Vlaanderen is het noordelijke deel van België en ligt centraal ten opzichte van de belangrijkste West-Europese industriegebieden. Er wonen iets meer dan zes miljoen mensen in Vlaanderen. De voertaal is het Nederlands. De Vlaamse hoofdstad Brussel is ook de hoofdstad van België en van Europa.

## 1.2 Vlaanderen als deelstaat

‘Vlaanderen’ staat zowel voor de Vlaamse Gemeenschap als voor het Vlaams Gewest.

- Het **Vlaams Gewest** omvat het Nederlandse taalgebied met de provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant.

Het Vlaams Gewest is bevoegd voor de grondgebonden materies. Dit zijn onder meer de beleidsdomeinen ‘landbouw en visserij’, ‘leefmilieu, natuur en energie’ en ‘werk en sociale economie’.

- De **Vlaamse Gemeenschap** verzamelt de inwoners van het Nederlandse taalgebied en de Nederlandstaligen in Brussel. De Vlaamse Gemeenschap is bevoegd voor de persoonsgebonden materies. Dit zijn de beleidsdomeinen waarbij de dienstverlening aan de bevolking nauw samenhangt met de taal waarin die dienstverlening moet gebeuren. Concreet gaat het bijvoorbeeld over ‘onderwijs en vorming’, ‘welzijn, volksgezondheid en gezin’ en ‘cultuur, jeugd, sport en media’.

Vlaanderen koos ervoor om het parlement en de regering van het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap samen te voegen tot één Vlaams Parlement en één Vlaamse Regering.







### 1.3 Maximale armslag, ook voor onderwijsmateries

De bevoegdheden inzake onderwijs berusten dus bij de gemeenschappen. De Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap hebben elk een eigen onderwijsstelsel.

Binnen de Vlaamse Regering is de onderwijsminister verantwoordelijk voor bijna alle aspecten van het onderwijsbeleid, van het kleuteronderwijs tot en met het universitair onderwijs.

De federale overheid behoudt echter enkele onderwijsbevoegdheden:

- het bepalen van begin en einde van de leerplicht;
- het vastleggen van de minimumvoorwaarden voor het behalen van een diploma;
- het bepalen van de pensioenen van het onderwijspersoneel.

In 2006 startte het vernieuwingsproject 'Beter Bestuurlijk Beleid' (BBB) waarmee de Vlaamse overheid herschikt werd in dertien homogene beleidsdomeinen met telkens dezelfde interne structuur.

Het beleidsdomein van Onderwijs en Vorming bestaat uit:

- Het beleidsvoorbereidende Departement Onderwijs en Vorming

en vier uitvoerende agentschappen:

- Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODi)
- Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen (AHOVOS)
- Agentschap voor Onderwijscommunicatie (AOC)
- Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION)

Voor meer informatie over de structuur en werking van de onderwijsadministratie:

[www.ond.vlaanderen.be/wegwijs](http://www.ond.vlaanderen.be/wegwijs)

### 1.4 Vlaams onderwijs ingebed in regio, continent en wereld

Binnen de drie gemeenschappen in België werken leraren, leerlingen en directies samen door onder meer de uitwisselingen in het kader van het Prins Filipfonds.

Het Vlaamse onderwijsbeleid bevordert de bilaterale en multilaterale samenwerking met andere landen. Bilaterale samenwerking gebeurt onder andere via de GENT-akkoorden (sinds 1990) tussen Vlaanderen en Nederland die seminaries organiseren en de samenwerking tussen onderwijsinstellingen stimuleren. Verder zijn er een veertigtal culturele akkoorden en samenwerkingsakkoorden voor alle onderwijsniveaus met landen zoals Rusland, Marokko en Zuid-Afrika.

Verder stimuleert Vlaanderen de deelname aan 'Een Leven Lang Leren Programma' (Lifelong Learning Programme of LLP) van de Europese Unie<sup>1</sup>. De implementatie van het LLP is de hoofdtaak van de vzw EPOS (Europese Programma's voor Onderwijs, Opleiding en Samenwerking). Dit nationaal agentschap voor Vlaanderen wordt gefinancierd door de Vlaamse overheid en Europa. EPOS coördineert nog een aantal andere programma's, zoals Erasmus Mundus en Erasmus Belgica.

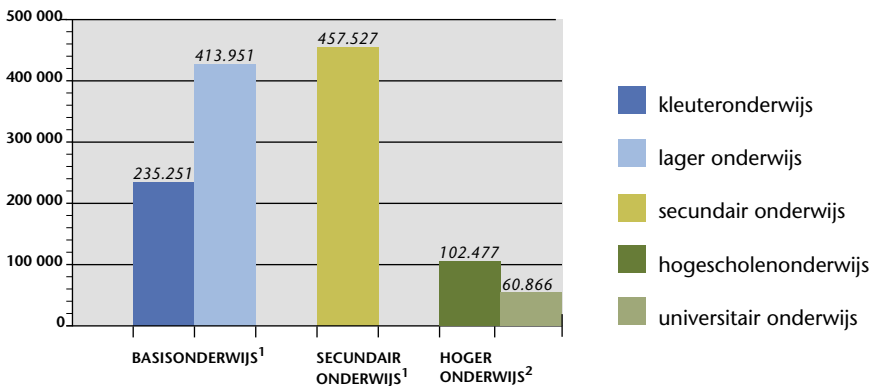
Het ministerie neemt ook deel aan de activiteiten van de Raad van Europa, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de UNESCO.

<sup>1</sup> Op 15 november 2006 besliste de Europese Commissie om de bestaande programma's Socrates en Leonardo da Vinci van 2007 tot 2013 onder de benaming 'Een Leven Lang Leren' verder te zetten.

## 1.5 Een kleine regio met een grote schoolbevolking

In onderstaande grafieken staan gegevens over de schoolbevolking in het voltijds onderwijs per onderwijsniveau en over de cursisten in het volwassenenonderwijs en het deeltijds kunstonderwijs.

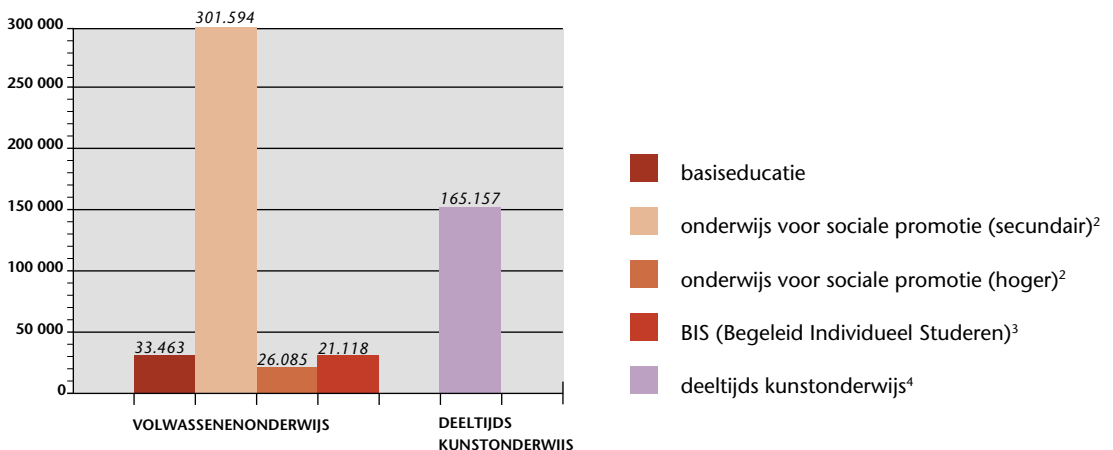
**GRAFIEK 1: Schoolbevolking in het voltijds onderwijs per onderwijsniveau (schooljaar 2006-2007)**



<sup>1</sup> Aantal leerlingen in gewoon en buitengewoon onderwijs.

<sup>2</sup> Aantal studenten ingeschreven met een diplomacontract in een basisopleiding.

**GRAFIEK 2: Schoolbevolking in het volwassenenonderwijs en het deeltijds kunstonderwijs (schooljaar 2006-2007)**



<sup>1</sup> Werkjaar 2006-2007.

<sup>2</sup> Referteperiode 1/2/2006-31/1/2007. Het aantal unieke inschrijvingen in een opleiding wordt geteld: iemand die zich in de loop van de referterperiode twee of meer keer inschrijft in dezelfde opleiding en binnen hetzelfde stelsel, wordt slechts éénmaal geteld. Wanneer hij/zij zich twee (of meer) keer inschrijft in dezelfde opleiding, maar in een verschillend stelsel (de ene keer lineair, de andere keer modulair), dan wordt hij tweemaal geteld. Wanneer hij/zij zich in twee verschillende opleidingen -al dan niet binnen hetzelfde studiegebied- inschrijft, wordt hij tweemaal geteld.

<sup>3</sup> Werkjaar 2006.

<sup>4</sup> De telling is gebaseerd op het aantal financierbare leerlingen (1 februari). Wie meer dan één studierichting volgt, wordt meer dan éénmaal geteld.

## **2. ALGEMENE PRINCIPES**

## 2.1 Leerplicht voor alle kinderen van zes tot achttien jaar

In de Belgische grondwet staat dat elk kind recht heeft op onderwijs. Om dit leerrecht te garanderen, is er **leerplicht**.

De leerplicht begint op 1 september van het jaar waarin een kind zes jaar wordt en duurt twaalf volle schooljaren. Een leerling is voltijds leerplichtig tot vijftien of zestien jaar. Nadien geldt enkel nog de deeltijdse leerplicht (= een combinatie van deeltijds leren en werken). De meeste jongeren blijven echter voltijds secundair onderwijs volgen.

De leerplicht eindigt op de achttiende verjaardag of op 30 juni van het kalenderjaar waarin de jongere achttien wordt.

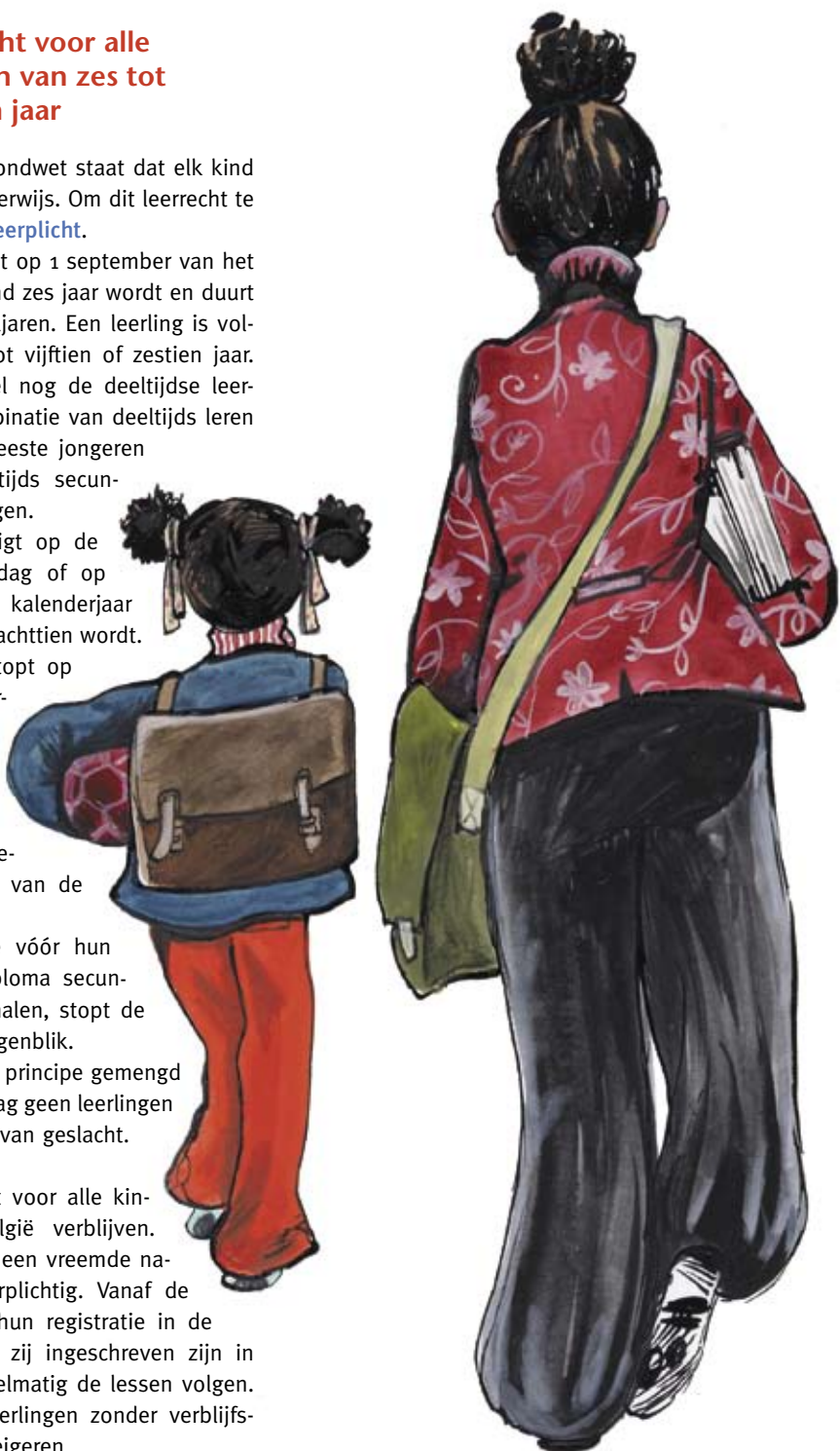
Als een leerling stopt op zijn achttiende verjaardag en het lopende schooljaar niet afmaakt, heeft hij<sup>2</sup> geen recht op een studiebewijs of diploma van de gevolgde richting.

Voor jongeren die vóór hun achttiende het diploma secundair onderwijs behalen, stopt de leerplicht op dat ogenblik.

Alle scholen zijn in principe gemengd want een school mag geen leerlingen weigeren op basis van geslacht.

De leerplicht geldt voor alle kinderen die in België verblijven. Ook kinderen met een vreemde nationaliteit zijn leerplichtig. Vanaf de zestigste dag na hun registratie in de gemeente moeten zij ingeschreven zijn in een school en regelmatig de lessen volgen. Scholen mogen leerlingen zonder verblijfsvergunning niet weigeren.

<sup>2</sup> Omwille van de leesbaarheid wordt in deze brochure enkel de mannelijke aanspreekvorm gebruikt.





De leerplicht is in België niet gelijk aan schoolplicht. Kinderen moeten niet noodzakelijk naar school om te leren. Ouders kunnen kiezen voor **huisonderwijs**.

## 2.2 Kostenbeheersing van onderwijs tot einde leerplicht

De Belgische grondwet bepaalt dat de toegang tot het onderwijs **kosteloos** is tot het einde van de leerplicht. Basis- en secundaire scholen die de overheid financiert of subsidieert, mogen dus geen inschrijvingsgeld vragen. Het Vlaamse kleuteronderwijs valt niet onder het leerplichtonderwijs maar is kosteloos toegankelijk.

In het basisonderwijs moeten ouders niet betalen voor schoolbenodigdheden en activiteiten die essentieel zijn voor het nastreven van de ontwikkelingsdoelen en het bereiken van de eindtermen. Vanaf 1 september 2008 geldt bovendien een dubbele maximumfactuur in het basisonderwijs:

**De scherpe maximumfactuur** voor activiteiten zoals toneelbezoek, sportactiviteiten, schooluitstappen van één dag, ... Ook materialen die de kinderen via de school moeten aankopen, vallen hieronder (bv. een verplicht schoolabonnement op een tijdschrift). De scherpe maximumfactuur bedraagt voor een kleuter 20 euro en voor een leerling lager onderwijs 60 euro per schooljaar.

**De minder scherpe maximumfactuur** voor de meerdaagse uitstappen, geheel of gedeeltelijk tijdens de schooluren (bv. zeeklas, plattelandsklas, ...). Deze maximumfactuur bedraagt 0 euro voor het kleuteronderwijs en 360 euro voor de volledige duur van het lager onderwijs.

Voor het secundair onderwijs geldt dat de schoolkosten effectief, aantoonbaar en verantwoord moeten zijn. Ze moeten in verhou-

ding staan tot de eigenheid en de doelgroep van het secundair onderwijs. De lijst met bijdragen, met eventuele afwijkingen voor financieel minder bemiddelde gezinnen, moet opgenomen worden in het schoolreglement. Ouders en leerlingen hebben hierover vooraf inspraak via de schoolraad.

Voor uitgebreide informatie rond schoolkosten:

[www.ond.vlaanderen.be/schoolkosten](http://www.ond.vlaanderen.be/schoolkosten)

## 2.3 Vrijheid van onderwijs

Vrijheid van onderwijs is een grondwettelijk recht in België. Elke natuurlijke persoon of rechtspersoon mag onderwijs organiseren en kan daarvoor instellingen oprichten.

De **'inrichtende macht'** (of het schoolbestuur) is verantwoordelijk voor één of meerdere scholen en is vergelijkbaar met een raad van bestuur in een bedrijf. De inrichtende machten beschikken over een ruime autonomie. Maar voor erkenning of financiële steun door de overheid, moeten ze wel de eindtermen bereiken. Verder moeten scholen beschikken over genoeg didactisch materiaal en over bewoonbare gebouwen die moeten voldoen aan bepaalde veiligheidsvoorschriften en hygiënenormen.

De grondwet waarborgt ook de keuzevrijheid van de ouders. Ouders en kinderen moeten over een school naar keuze kunnen beschikken op een redelijke afstand van de woonplaats.



## 2.4 Gelijke onderwijskansen

Het [gelijke onderwijskansendecreet](#) bevat drie krachtlijnen:

- Het [recht op inschrijving](#): Elke leerling heeft het recht zich in te schrijven in de school van zijn/haar (ouders) keuze. Slechts in een zeer beperkt aantal gevallen kan een school een inschrijving weigeren of overgaan tot een doorverwijzing van een nieuw ingeschreven leerling naar een andere school.
- De oprichting van [lokale overlegplatforms](#) om onder andere te waken over het inschrijvingsrecht en mee te werken aan de realisatie van een lokaal gelijk onderwijskansenbeleid. Meer info op: [www.lop.be](http://www.lop.be)
- De bijkomende ondersteuning voor [zorgverbreding](#) in scholen met extra lestijden of een extra uren-leraar.

Voor uitvoerige informatie over de GOK-regelgeving:

[www.ond.vlaanderen.be/GOK](http://www.ond.vlaanderen.be/GOK)



## 2.5 Voorrangsbeleid Brussel

Eveneens inhoudelijk verwant met de principes van het gelijke onderwijskansenbeleid, maar toegespitst op de specifieke Brusselse onderwijssituatie, is het project van de vzw **Voorrangsbeleid Brussel** (VBB). Concreet wordt in elke school geïnvesteerd in vier werkdomeinen:

- taalvaardigheidsonderwijs;
- omgang met diversiteit (intercultureel onderwijs) en differentiatie;
- samenwerking met ouders;
- samenwerking en coördinatie met andere onderwijsparticipanten.

## 2.6 Onderwijsnetten

Een onderwijsnet is een representatieve vereniging van inrichtende machten en neemt dikwijls bepaalde verantwoordelijkheden van de inrichtende macht over. Ze stellen bijvoorbeeld eigen leerplannen en lesroosters op. De betrokken inrichtende machten staan zo een deel van hun autonomie af aan de netten.

Er zijn drie onderwijsnetten:

- Het **GO! onderwijs** van de Vlaamse Gemeenschap is het officieel onderwijs dat door de openbare instelling 'het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap' georganiseerd wordt in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap. Het GO! is door de grondwet verplicht tot neutraliteit. De religieuze, filosofische of ideologische overtuiging van de ouders en de leerlingen moet gerespecteerd worden.
- Het **officieel gesubsidieerd onderwijs** (OGO) omvat het gemeentelijk onderwijs (georganiseerd door de gemeentebesturen) en het provinciaal onderwijs (georganiseerd door de provinciebesturen).

De inrichtende machten van dit onderwijs zijn verenigd in twee koepels: het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG) en het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV).

- Het **vrij gesubsidieerd onderwijs** (VGO) wordt door een privépersoon of privé-organisatie ingericht. De inrichtende macht is vaak een vereniging zonder winstoogmerk (vzw). Het vrij onderwijs bestaat hoofdzakelijk uit katholieke scholen. Zij zijn verenigd in de koepel Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO). Er zijn ook protestantse, joodse, orthodoxe, islamitische, ... scholen. Naast de confessionele scholen bestaan er scholen die niet aan een godsdienst gebonden zijn. Voorbeelden zijn de methodescholen (op basis van de inzichten van Freinet, Montessori of Steiner) die specifieke pedagogische methodes toepassen.



Een klein aantal scholen in Vlaanderen is niet erkend door de overheid. Dit zijn de **privéscholen**. Zij ontvangen geen geld van de overheid.

Het onderwijs dat voor en door de overheid wordt georganiseerd (het GO! en het gemeentelijk en provinciaal onderwijs), wordt **officieel onderwijs** genoemd. Erkend onderwijs uit privéinitiatief heet **vrij onderwijs**.



De onderstaande tabel bevat een verdeling van de leerlingen over de verschillende onderwijsnetten. De meeste Vlaamse leerlingen gaan naar het gesubsidieerd (vrij) onderwijs.

**DIAGRAM 1:** Verdeling van de leerlingen over de netten in het basis- en secundair onderwijs (schooljaar 2006-2007)

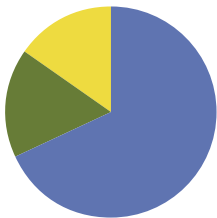
■ gesubsidieerd vrij onderwijs (VGO):

68,28 %

■ gesubsidieerd officieel onderwijs (OGO):

16,46 %

■ GO!: 15,27 %



## 2.7 Financiering van het onderwijs

De Vlaamse onderwijsbegroting voor 2007 bedroeg in strikte zin en uitgedrukt in beschikbare beleidskredieten 8,86 miljard euro. Dit komt neer op 40% van de totale Vlaamse begrotingsmiddelen en betekent een gemiddelde nominale stijging met 3,75 % per jaar sinds 1995. De begroting in 2007 steeg met 4,4% ten opzichte van 2006.

**DIAGRAM 2:** Het onderwijsbudget per onderwijsniveau (2007)

■ basisonderwijs: 31,99 %

■ secundair onderwijs: 40,66 %

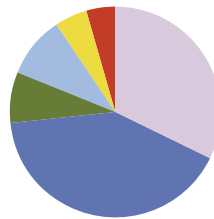
■ hogescholenonderwijs: 7,61 %

■ universitair onderwijs: 9,14 %

■ volwassenenonderwijs

en deeltijds kunstonderwijs: 5,27 %

■ niet-onderwijsniveaugebonden: 5,32 %



**DIAGRAM 3:** Onderwijsbegroting per uitgavencategorie (2007)

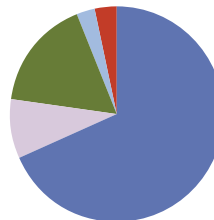
■ salarissen: 68,36 %

■ werking: 9,07 %

■ hoger onderwijs: 16,62 %

■ investeringen: 2,86 %

■ andere: 3,09 %



Vanaf het schooljaar 2008-2009 worden de werkingsmiddelen voor basis- en secundaire scholen op een andere manier verdeeld. Met het nieuwe financieringssysteem wordt de lat tussen de verschillende netten gelijk gelegd, op uitzondering van 7,5% objectieve verschillen na<sup>3</sup>. Deze gelijkschakeling wordt zowel in het gewoon als in het buitengewoon basis- en secundair onderwijs toegepast.

<sup>3</sup> Omdat het de vrije schoolkeuze moet garanderen, krijgt het GO! per leerling 3% werkingsmiddelen extra om de kost daarvan te dekken. Bovendien is het GO! wettelijk verplicht meerdere levensbeschouwelijke vakken aan te bieden, en krijgt het per leerling 4,5% extra om de kost van die vakken te dekken.

Vervolgens zullen scholen uit het gewoon basis- en secundair onderwijs deels gefinancierd worden volgens het sociale profiel van hun leerlingen (= de leerlingenkenmerken). Op basis van wetenschappelijk onderzoek is besloten dat vier kenmerken goed voorspellen voor welke leerlingen scholen extra inspanningen moeten leveren. Scholen krijgen dan meer middelen voor deze leerlingen. Het gaat om volgende kenmerken:

- het opleidingsniveau van de ouders;
- de thuistaal;
- het gezinsinkomen;
- de buurt waarin een kind woont.

## 2.8 Autonomie

De Vlaamse beleidsvoerders wilden het onderwijs een nieuwe impuls geven door de verantwoordelijkheid bij de onderwijsverstrekkers te leggen en door de leerlingen, studenten en ouders zoveel mogelijk mee verantwoordelijk te maken. Het proces van lokale responsabilisering is intussen op alle onderwijsniveaus ingezet. De hogescholen en universiteiten zijn reeds verder gevorderd dan de basis- en secundaire scholen.





## 2.9 Rechtspositie van het personeel

De rechtspositie garandeert de personeelsleden rechtszekerheid en biedt hen een zekere stabiliteit van betrekking. Ze bevat de basisregels voor aanwerving, benoeming, selectie, bevordering, evaluatie en tucht. De decreten over de rechtspositie in het gesubsidieerd onderwijs en in het GO! gelden voor de personeelsleden van het basisonderwijs, het secundair onderwijs, het buitengewoon onderwijs, het deeltijds kunstonderwijs, het volwassenenonderwijs, de centra voor leerlingenbegeleiding en de internaten.

Een personeelslid kan onder bepaalde voorwaarden vastbenoemd worden. Een **vaste benoeming** geeft werk- en loonzekerheid en geeft recht op een hele reeks verlofstelsels, bezoldigd ziekteverlof en een overheidspensioen.

Vlaamse scholen hebben relatief weinig autonomie om een eigen personeelsbeleid te voeren. Zij worden wel aangemoedigd tot een humanresourcesbeleid dat stoelt op begeleiding, aanmoediging en bijsturing. Een voorbeeld hiervan is de invoering van functiebeschrijvingen en evaluaties en de weerslag daarvan op de taakinfilling en de prestatieregeling van de leraren.

De personeelsleden van de hogescholen en universiteiten hebben een aparte rechtspositie.

## 2.10 Organisatie van het school- en academiejaar

Voor de scholen van het **basis- en secundair onderwijs** en voor de **centra voor volwassenenonderwijs**, begint het schooljaar op 1 september en eindigt het in theorie op 31 augustus. Omwille van de zomervakantie (van 1 juli tot en met 31 augustus) eindigt het schooljaar in de praktijk op 30 juni.

De **centra voor basiseducatie** zijn in theorie niet gehouden aan de indeling van het schooljaar en de vakantieperiode van het basis- en secundair onderwijs en van de centra voor volwassenenonderwijs, maar organiseren hun aanbod wel zo in de praktijk.

In het **hoger onderwijs** start het academiejaar tussen 1 september en 1 oktober. Het academiejaar eindigt op de dag vóór het begin van het volgende academiejaar.

Sinds het academiejaar 2005 - 2006 is het studiejaarsysteem afgeschaft als gevolg van de flexibilisering van het hoger onderwijs (zie 3.4). De student kan zich nu inschrijven voor één of meerdere autonome opleidingsonderdelen<sup>4</sup>. Hij kiest per academiejaar voor het vroeger reeds bestaande traject van 60 studiepunten of voor een flexibele combinatie van opleidingsonderdelen (= minder dan 60 studiepunten per academiejaar).

<sup>4</sup> Elk opleidingsonderdeel bedraagt minimum 3 studiepunten. Eén studiepunt komt overeen met 25 à 30 uren onderwijs- en andere studieactiviteiten.

## 2.11 Participatie

Zowel op het centrale als op het lokale vlak stimuleert de overheid de participatie van en in het onderwijsveld.

### 2.11.1 Centrale participatiestructuren

Op het centrale vlak functioneert de **Vlaamse Onderwijsraad (VLOR)**, een strategische adviesraad van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming. Vertegenwoordigers uit het hele onderwijslandschap overleggen in de VLOR over het onderwijs- en vormingsbeleid. Op basis daarvan geeft de VLOR adviezen aan de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming en aan het Vlaams Parlement.

De Vlaamse Onderwijsraad bestaat uit een algemene raad en vier deelraden, één voor elk onderwijsniveau.

De **Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR)** adviseert en doet voorstellen aan de minister met betrekking tot het universitair onderwijs. De VLIR doet zelf aan onderzoek of besteedt onderzoek uit.

De **Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA)** heeft een analoge taak als de VLIR, maar dan voor het hogescholenonderwijs.

In het Vlaams onderhandelingscomité (VOC) behandelen delegaties van de Vlaamse regering (via de minister van onderwijs), van het personeel (via de vakorganisaties) en van de instellingsbesturen (via gemeenschappelijke voordracht van de VLIR en de VLHORA) alle nieuwe personeelsregelgeving en CAO's voor het hoger onderwijs.

### 2.11.2 Lokale participatiestructuren

Voor het basis- en secundair niveau van zowel het GO! als het gesubsidieerd onderwijs, wordt de participatie van alle onderwijsbe-

trokkenen geregeld via de **schoolraad**. Deze schoolraad heeft een algemeen informatierecht en een welomschreven advies- en overlegbevoegdheid.

Sinds het participatiedecreet van 2 april 2004 geldt voor alle basis- en secundaire scholen dezelfde regeling voor pedagogische raden, ouderraden en leerlingenraden, en dit ongeacht het net.

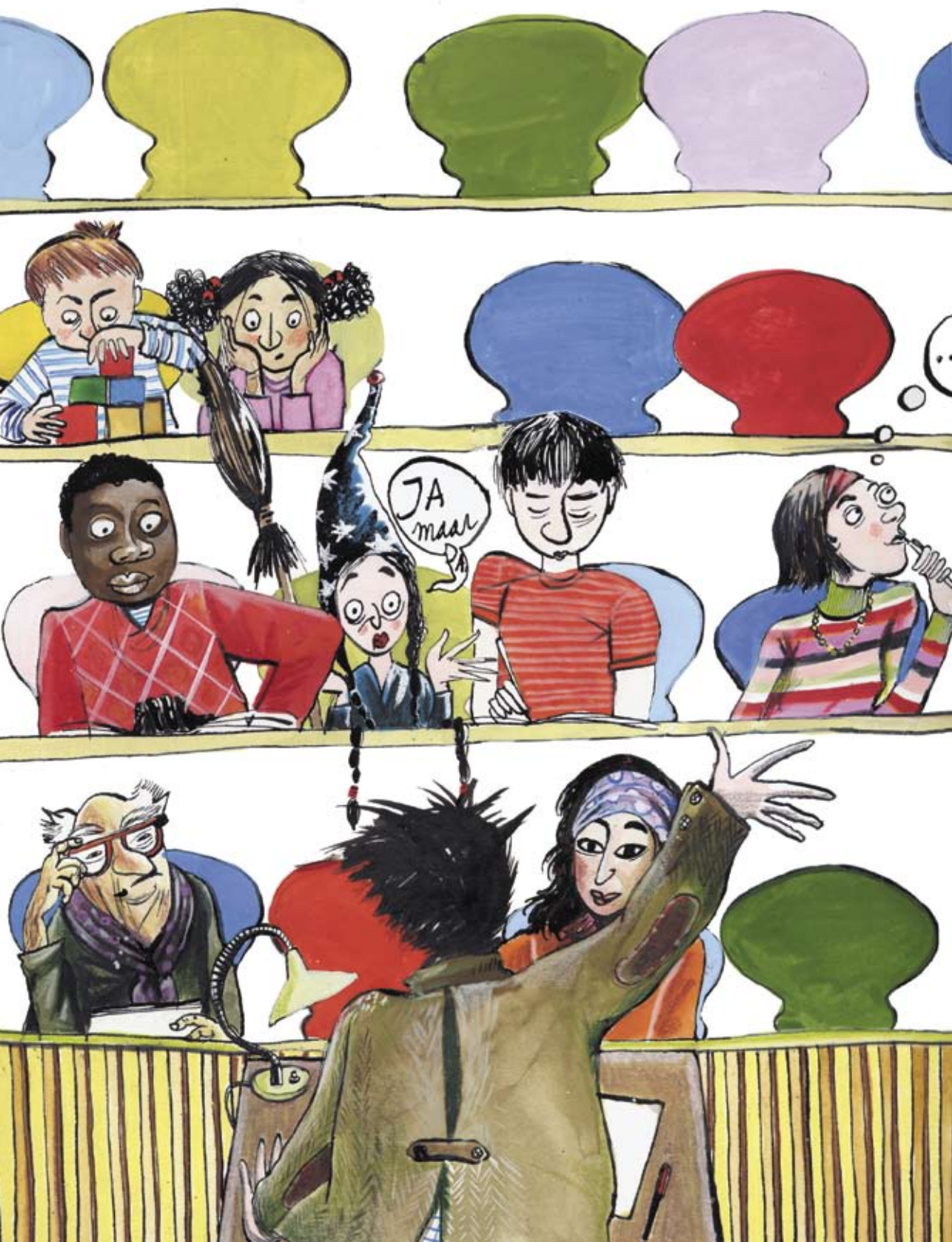
- Een **pedagogische raad** is verplicht als ten minste 10 % van de personeelsleden erom vraagt.
- Een **ouderraad** moet opgericht worden als minstens 10 % van de ouders erom vraagt.
- In het lager onderwijs moet een **leerlingenraad** opgericht worden als ten minste 10 % van de regelmatige leerlingen uit de leeftijdsgroep 11- tot 13-jarigen erom vraagt.
- In een secundaire school is een leerlingenraad in principe verplicht.

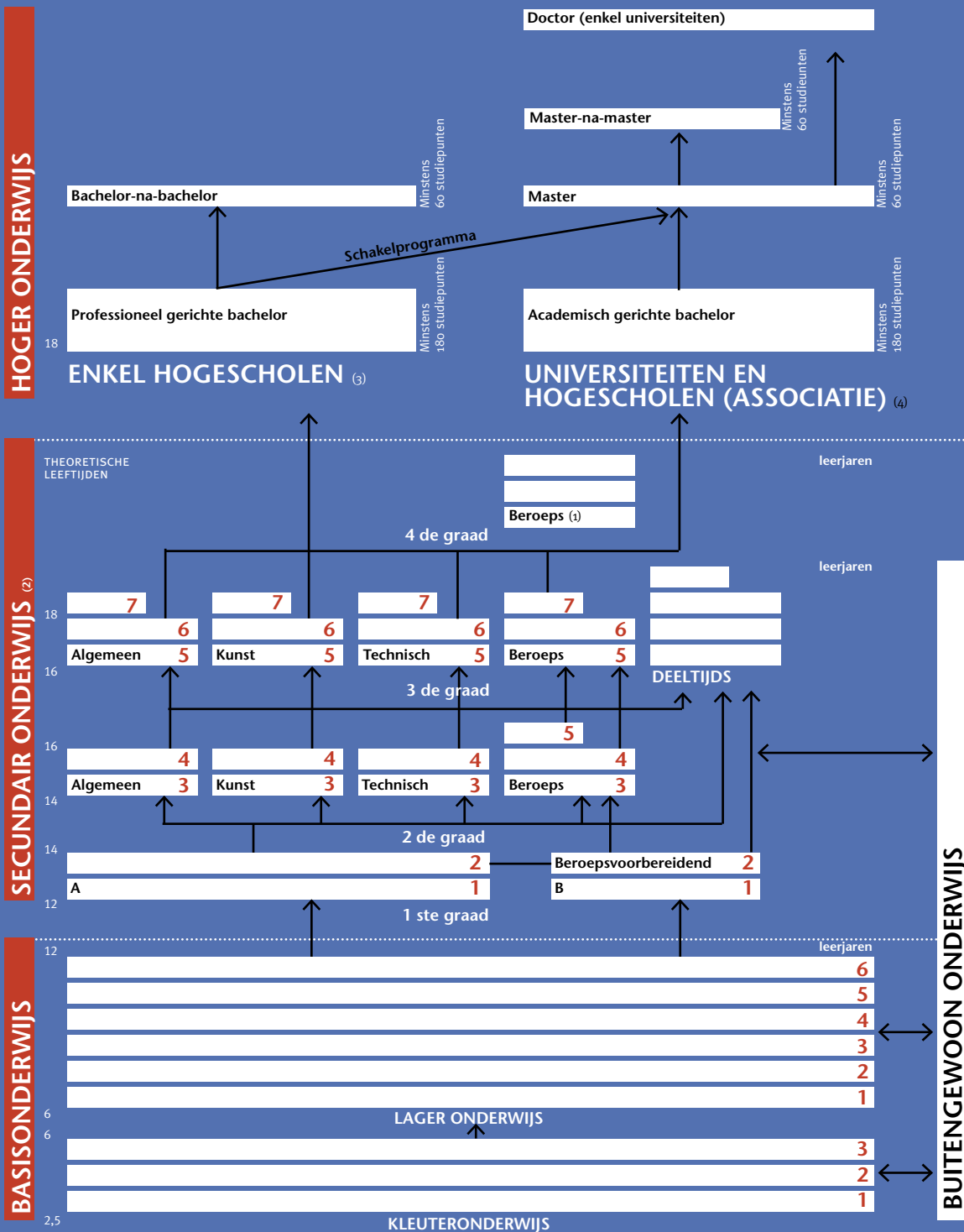
Deze drie raden hebben een ruime adviesbevoegdheid en worden samengesteld via verkiezingen. Het is ook mogelijk vertegenwoordigers uit de pedagogische raad, leerlingenraad of ouderraad af te vaardigen naar de schoolraad.

De verschillende actoren op school organiseren ook vaak apart informele comités. In de meeste basis- en secundaire scholen groeperen ouders zich in een **oudervereniging**.

Voor het **hoger onderwijs** is er in elke universiteit, associatie en hogeschool een **studentenraad**. De participatie van de personeelsleden is voor universiteiten en voor hogescholen heel verschillend geregeld.

## 3. ONDERWIJSNIVEAUS





(1) Iedereen die het tweede leerjaar van de 3de graad met vrucht beëindigd of geslaagd is in een toelatingsexamen, heeft toegang tot de 4de graad beroepsonderwijs.  
 (2) Het modulair onderwijs wordt niet in graden en leerjaren ingedeeld en is bijgevolg niet in het schema opgenomen.  
 (3) De vroegere éénycycloopleidingen aan de hogescholen zijn met ingang van het academiejaar 2004-2005 omgevormd naar professioneel gerichte bachelorsopleidingen.  
 (4) De tweecycloopleidingen van de hogescholen en de academische opleidingen van de universiteiten zijn met ingang van het academiejaar 2004-2005 omgevormd naar academisch gerichte bachelorsopleidingen en mastersopleidingen. Deze opleidingen gaan over van een minstens tweejarige kandidatuur en een minstens tweejarige licentie naar een driejarige academisch gerichte bachelor en een minstens eenjarige mastersopleiding. Kandidaatsdiploma's zijn niet gelijkgeschakeld met bachelorsdiploma's.

<sup>5</sup> Naast de onderwijsniveaus die in het schema opgenomen zijn, is er ook nog het deeltijds kunstonderwijs en het volwassenenonderwijs.

## 3.2 Basisonderwijs

Het basisonderwijs omvat het kleuteronderwijs en het lager onderwijs. Er is **gewoon en buitengewoon basisonderwijs**.

### 3.2.1 Gewoon basisonderwijs

Het kleuteronderwijs is toegankelijk voor kinderen van 2,5 tot 6 jaar.

In het **gewoon kleuteronderwijs** kunnen kinderen tussen 2,5 en 3 jaar op zeven momenten starten: op de eerste schooldag na elke vakantieperiode en op de eerste schooldag van februari.



Vanaf 3 jaar kan een kleuter op elk moment van het schooljaar instappen.

Voor het buitengewoon kleuteronderwijs gelden geen instapdagen.

Het **gewoon lager onderwijs** is bedoeld voor kinderen van 6 tot 12 jaar en omvat meestal zes aaneensluitende leerjaren. Een kind start meestal met het lager onderwijs wanneer het 6 jaar en dus leerplichtig is. Dit is ook de leeftijd waarop de weinige kinderen die geen kleuteronderwijs volgden, (gewoonlijk) instappen in de lagere school.

### 3.2.2 Buitengewoon basisonderwijs

Het buitengewoon basisonderwijs is bedoeld voor kinderen die tijdelijk of permanent specifieke hulp nodig hebben. Dit kan omwille van een lichamelijke of mentale handicap, omwille van ernstige gedrags- of emotionele problemen of omwille van ernstige leerstoornissen.

Er zijn **acht types in het buitengewoon basisonderwijs**, aangepast aan de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een bepaalde groep kinderen.







De overheid is volop bezig met een hervorming die het onderwijs op maat nog verbetert: **het leerzorgkader**. Het is bedoeld voor het basis- en secundair onderwijs. Het leerzorgkader geeft een duidelijkere omschrijving van het aanbod in het gewoon onderwijs en het buitengewoon onderwijs en stemt het aanbod beter af op de individuele behoeften van elk kind (zie 6.6).

Het **buitengewoon lager onderwijs** duurt zeven jaar.

Het **geïntegreerd basisonderwijs** (GON) is een samenwerking tussen gewoon en buitengewoon basisonderwijs. Kinderen met een handicap of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden volgen de lessen of activiteiten in een school voor gewoon onderwijs en krijgen hierbij hulp vanuit het buitengewoon onderwijs. Dit kan tijdelijk of permanent zijn voor een gedeelte van de lessen of voor alle lessen.

### 3.2.3 Structuur en organisatie

In een basisschool wordt er zowel kleuter- als lager onderwijs gegeven maar in een autonome kleuterschool is dat alleen kleuteronderwijs. In een autonome lagere school wordt enkel lager onderwijs ingericht.

Het kleuter- en lager onderwijs staan structureel los van elkaar. Om toch een vloeiende overgang te realiseren, moeten nieuwe scholen voor gewoon onderwijs vanaf 1 september 2003 zowel kleuter- als lager onderwijs inrichten.

Sinds 1 september 2003 werd ook een nieuwe structuur geïntroduceerd: **de scholengemeenschap**. Deze structuur bestond al langer voor het secundair onderwijs. Een scholengemeenschap is een verzameling van verschillende scholen van eenzelfde onderwijsniveau (basis- of secundair onderwijs) die samenwerken op diverse vlakken (logistiek, studieaanbod, ...). Dat kunnen scholen zijn met dezelfde of verschillende inrichtende machten en ze behoren tot eenzelfde of verschillend onderwijsnet.



Het aantal leerkrachten in het basisonderwijs is afhankelijk van het **lestijdenpakket**. Het lestijdenpakket is het totaal aantal lestijden binnen een school dat de overheid financiert of subsidieert. Dit pakket bestaat uit lestijden die berekend worden op basis van het aantal leerlingen op een bepaalde teldatum en uit aanvullende lestijden.

In het buitengewoon basisonderwijs is er naast de onderwijskundige omkadering (lestijden/leerkrachten) ook een paramedische, medische, sociale, psychologische en orthopedagogische omkadering (uren). Daarnaast zijn er bijkomende lestijden mogelijk voor scholen die vrijwillig gefuseerd zijn en voor tijdelijk onderwijs aan huis voor langdurig zieke kinderen.

Naast het lestijdenpakket krijgen de scholen met gewoon kleuteronderwijs een **urenpakket**

voor kinderverzorgers. Zij ondersteunen de kleuteronderwijzers en optimaliseren de opvang van het jonge kind.

Ten slotte kent de overheid aan elke school een **puntenenveloppe** toe voor beleids- en ondersteunend personeel. Deze puntenenvelopes zijn bestemd voor:

- het zorgbeleid;
- de coördinatie van het ICT-beleid (enkel indien de school deel uitmaakt van een samenwerkingsplatform);
- de uitbouw van een administratieve omkadering.

Een scholengemeenschap heeft trouwens recht op een puntenenveloppe ter ondersteuning van haar werking en kan die gebruiken voor beleids- en ondersteunend personeel.





De scholen die deel uitmaken van een samenwerkingsplatform hebben recht op les-tijden voor mentorschap ter ondersteuning van een stagiair, een startende leraar en een leraar-in-opleiding (zie 6.7).

De overheid legt geen minima of maxima op inzake het aantal leerlingen per klas. Scholen beslissen zelf hoe ze de leerlingen in groepen verdelen. De meeste basisscholen werken met een **jaarklassensysteem**, hoewel ook andere indelingen mogelijk zijn. Vaak heeft elke klas een eigen (kleuter)onderwijzer.

### 3.2.4 Inhoud

Het **kleuteronderwijs** is niet verplicht, maar wordt in Vlaanderen door bijna alle kinderen gevolgd. In het kleuteronderwijs werkt men aan de veelzijdige vorming van de kinderen en stimuleert men hun ontwikkeling zowel op cognitief als motorisch en affectief vlak.

Voor elk leergebied zijn er sinds 1 september 1998 **ontwikkelingsdoelen** voor het gewoon kleuteronderwijs van kracht. De ontwikkelingsdoelen beschrijven wat kleuters in de school leren.

Het gewoon **lager onderwijs** bouwt verder op het aanbod van het kleuteronderwijs en werkt rond dezelfde leergebieden, opnieuw in samenhang waar mogelijk. 'Wiskundige oriëntatie' is er wel vervangen door 'wiskunde' en vanaf het vijfde leerjaar is ook 'Frans' als tweede taal verplicht. In het gewoon lager onderwijs is er aandacht voor **leergebiedoverschrijdende thema's** zoals 'leren leren', 'sociale vaardigheden' en 'ICT'. Sinds 1 september 1998 zijn de **eindtermen** voor het gewoon lager onderwijs van kracht. Dat zijn minimumdoelen die de overheid noodzakelijk en bereikbaar acht voor de kinderen van de lagere school. Voor meer uitleg over eindtermen en ontwikkelingsdoelen, zie 4.4.

Voor het buitengewoon basisonderwijs gelden ontwikkelingsdoelen. Momenteel zijn er reeds ontwikkelingsdoelen uitgewerkt voor type 1, 2, 7 en 8.

Aan het einde van het basisonderwijs krijgen de leerlingen die de doelen van het leerplan bereikt hebben een getuigschrift basisonderwijs. Ook in het buitengewoon basisonderwijs kunnen kinderen in bepaalde gevallen een getuigschrift behalen met dezelfde waarde als dat van het gewoon basisonderwijs.

### 3.2.5 Rechten van ouders

Ouders beschikken in het basisonderwijs over een aantal uitdrukkelijke rechten die decretaal zijn vastgelegd. Ouders kunnen bijvoorbeeld vrij de school voor hun kind kiezen (zie 2.3 en 2.4).

Ouders kunnen ook op elk moment van het schooljaar hun kind van school laten veranderen.

Verder bepaalt het schoolreglement de samenhang tussen de school en de ouders.

Voor elke toelating tot het buitengewoon onderwijs is een inschrijvingsverslag vereist. Dit moet vermijden dat kinderen onnodig naar het buitengewoon onderwijs gaan. Maar ouders hebben wel het recht te beslissen om hun kind toch naar een gewone school te sturen, nadat het georiënteerd wordt naar het buitengewoon onderwijs.





### 3.3 Secundair onderwijs

Het secundair onderwijs is bedoeld voor jongeren van 12 tot 18 jaar. Net zoals voor het basisonderwijs, zijn er in het secundair onderwijs scholengemeenschappen. Een **scholengemeenschap** is een verzameling van verschillende scholen van eenzelfde onderwijsniveau (basis- of secundair onderwijs) die samenwerken op diverse vlakken (logistiek, studieaanbod, ...). Dat kunnen scholen zijn met dezelfde of verschillende inrichtende machten en ze behoren tot eenzelfde of verschillend onderwijsnet.

#### 3.3.1 Gewoon secundair onderwijs

Het **voltijds secundair onderwijs** is sinds 1989 volgens de **eenheidsstructuur** georganiseerd.

De eenheidsstructuur omvat graden, onderwijsvormen en studierichtingen. Leerlingen maken pas in de tweede graad een definitieve studiekeuze zodat ze eerst met zoveel mogelijk vakken kennismaken.

Het grootste deel van de lessen in de **eerste graad** is basisvorming.

Vanaf de **tweede graad** onderscheiden we vier verschillende onderwijsvormen:

- Het **algemeen secundair onderwijs** (aso) legt de nadruk op een ruime algemene vorming. Er wordt niet voorbereid op een specifiek beroep. Het aso legt vooral een stevige basis voor het volgen van hoger onderwijs en de meesten kiezen er dan ook voor om verder te studeren na het aso.
- In het **technisch secundair onderwijs** (tso) gaat de aandacht vooral naar algemene en technisch-theoretische vakken. Na het tso kan de jongere een beroep uitoefenen of overstappen naar het hoger onderwijs. Bij deze opleiding horen ook praktijklessen.

- Het **kunstsecundair onderwijs** (kso) koppelt een algemene, ruime vorming aan een actieve kunstbeoefening. Na het kso kan de jongere een beroep uitoefenen of overstappen naar het hoger onderwijs.
- Het **beroepssecundair onderwijs** (bso) is een praktijkgerichte onderwijsvorm waarin de jongere naast algemene vorming vooral een specifiek beroep aanleert.

De leerling kiest binnen één van deze onderwijsvormen voor een bepaalde studierichting. Een aantal studierichtingen start pas in de derde of de vierde graad.

In de tweede en de derde graad is er een gemeenschappelijk en een optioneel specifiek deel. In het optionele gedeelte wordt de basisvorming aangevuld met een brede waaier van studiemogelijkheden. In de **derde graad** kan de specifieke vorming nog verfijnd worden met het oog op de uiteindelijke beroepskeuze of de eventuele studieplannen in het hoger onderwijs.

In de **vierde graad** die voornamelijk verpleegkundige opleidingen omvat, wordt geen basisvorming opgelegd omwille van de specificiteit.

Een leerling behaalt het diploma secundair onderwijs na het met vrucht beëindigen van zes jaar aso, tso of kso of zeven jaar bso<sup>6</sup>. Met een diploma secundair onderwijs op zak heeft de jongere in principe onbeperkte toegang tot het hoger onderwijs. Uitzondering zijn de studierichtingen arts en tandarts waarvoor de jongere eerst een toelatingsexamen moet afleggen.

De delibererende **klassenraad** beslist of een leerling al dan niet geslaagd is. De klassenraad bestaat uit de directeur en alle leraren die aan de betrokken leerling lesgeven. Alle leerjaren worden bekrachtigd met een oriën-

<sup>6</sup> Voor meer details: zie schema onderwijsstructuur (p.21).

teringsattest, een getuigschrift, een studie-getuigschrift of een diploma.

### 3.3.2 Buitengewoon secundair onderwijs

Sommige jongeren zijn belemmerd in hun fysieke, psychologische, sociale of intellectuele ontwikkeling door een handicap of door leer- of opvoedingsmoeilijkheden. Ze hebben tijdelijk of permanent speciale hulp en aangepast onderwijs nodig. Daarvoor kunnen ze terecht in het **buitengewoon onderwijs**. Het buitengewoon onderwijs voorziet een pedagogisch en didactisch aanbod op maat van de leerling. De leerjaren in het buitengewoon secundair onderwijs (buso) komen zelden overeen met de schooljaren in het gewoon secundair onderwijs. Een leerling gaat pas over naar een volgende 'leerfase' als hij daar klaar voor is. De onderwijstypes van het buitengewoon basisonderwijs gelden ook voor het secundair onderwijs. In het buitengewoon secundair onderwijs worden opleidingsvormen georganiseerd volgens het type en volgens de mogelijkheden van de leerling.

De overheid is volop bezig met een hervorming die het onderwijs op maat nog verder moet verbeteren: het **leerzorgkader**. Het is bedoeld voor het basis- en secundair onderwijs (zie 6.6).

Het **geïntegreerd secundair onderwijs (GON)** is, net zoals in het basisonderwijs, een samenwerking tussen het gewoon onderwijs en buitengewoon onderwijs.

### 3.3.3 Deeltijds leren en werken

Vanaf 15 of 16 jaar kan de leerling overstappen naar een **deeltijds onderwijsstelsel**. Deeltijds leren kan op drie manieren:

- via het deeltijds beroepssecundair onderwijs (dbso);
- via de leertijd (georganiseerd door SYNTRA Vlaanderen);
- via de deeltijdse vormen.

De overheid bereidt een nieuw decreet voor over leren en werken waarin bepaald wordt dat vanaf het schooljaar 2008-2009 alle jongeren in het deeltijds onderwijs minimum 28 uren per week moeten leren en werken. Verder streeft men een betere afstemming na tussen de drie bestaande leersystemen.

### 3.3.4 Inspraak van leerlingen en ouders

De voorbije jaren is de rechtspositie van de leerling heel wat verbeterd. Elke secundaire school moet bijvoorbeeld een schoolreglement hebben. In het schoolreglement staan de wederzijdse rechten en plichten van ouders en leerlingen enerzijds en van het schoolbestuur anderzijds. Ook de regels voor orde en tucht en de beroepsprocedure voor examenresultaten staan hierin. De schoolraad bespreekt dit reglement vooraf.

### 3.4 Hoger onderwijs

De volgende **hogeronderwijsopleidingen** worden in Vlaanderen aangeboden:

- Bacheloropleidingen  
Professioneel gerichte bacheloropleidingen  
Academisch gerichte bacheloropleidingen
- Masteropleidingen
- Voortgezette opleidingen
- Postgraduat en na- en bijscholingen
- Doctoraatsopleidingen

Het **hoger professioneel onderwijs** bestaat uitsluitend uit professioneel gerichte bachelors die enkel georganiseerd worden aan de hogescholen.

Het **academisch onderwijs** omvat bachelor- en masteropleidingen die worden ingericht in universiteiten. Ook de hogescholen die tot een associatie behoren, kunnen academisch onderwijs aanbieden.

Een **associatie** is een institutionele samenwerking tussen een universiteit en één of meer hogescholen. Associaties verbeteren de wisselwerking tussen onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Er zijn vijf associaties in Vlaanderen.

Het hogeronderwijsregister omvat alle opleidingen die de universiteiten en hogescholen aanbieden:

[www.hogeronderwijsregister.be](http://www.hogeronderwijsregister.be)



### 3.4.1 Bacheloropleidingen

De **professioneel gerichte bacheloropleidingen** die uitsluitend te volgen zijn in hogescholen, zijn georiënteerd op de beroepspraktijk. De professioneel gerichte bachelor kan zich meteen aanbieden op de arbeidsmarkt.

Zowel hogescholen als universiteiten richten **academisch gerichte bacheloropleidingen** in die bedoeld zijn om studenten te laten doorstromen naar de masteropleiding. De studenten leren er competenties die nodig zijn om te functioneren in een domein van de wetenschappen of van de kunsten. Academisch gerichte opleidingen zijn op wetenschappelijk onderzoek gebaseerd.

De studieomvang van een bacheloropleiding is ten minste 180 ECTS<sup>7</sup>-studiepunten wat overeenkomt met drie voltijdse studiejaar.

Een bacheloropleiding wordt bekrachtigd met een diploma.

### 3.4.2 Masteropleidingen

De masteropleidingen worden aangeboden aan universiteiten en die hogescholen die deel uitmaken van een associatie. Masteropleidingen zijn steeds academisch gericht maar sommige hebben wel een professionele oriëntatie (arts, ingenieur, apotheker, vertaler, tolk,...).

In de masteropleidingen komen de studenten tot een gevorderd kennisniveau en ontwikkelen ze competenties die ze kunnen gebruiken voor zowel het algemene als het specifieke wetenschappelijk of artistiek functioneren. De studenten kunnen dan ook die kennis gebruiken voor de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen. Een masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef.

De studieomvang van een masteropleiding bedraagt ten minste 60 ECTS-studiepunten; het equivalent van één jaar voltijds studeren.

De algemene toelatingsvoorwaarde om met een masteropleiding te starten, is het diploma van een academische bachelor. Maar een professioneel gerichte bachelor kan toch een master volgen na het voltooien van een **schakelprogramma**. De hogescholen en universiteiten stellen dit programma autonoom op. Een schakelprogramma bedraagt minimum 45 studiepunten en maximum 90 studiepunten. Eerder verworven kwalificaties en competenties kunnen het schakelprogramma reduceren tot 30 of zelfs minder studiepunten. Het instellingsbestuur oordeelt hier autonoom over.

### 3.4.3 Voortgezette opleidingen

Na het beëindigen van hun professioneel gerichte bacheloropleiding kunnen studenten een **bachelor-na-bacheloropleiding** volgen. In deze vervolgopleiding verdiept en specialiseert de student zich in de competenties verworven in de bacheloropleiding. Aansluitend op een master kan een **master-na-masteropleiding** gevolgd worden. Net zoals bij de bachelor-na-bacheloropleiding wordt verder gebouwd op de competenties die verworven werden tijdens de masteropleiding. De opleidingen hebben elk een omvang van minstens 60 studiepunten en worden bekrachtigd met een diploma.

<sup>7</sup> ECTS staat voor European Credit Transfer System. Dit is het Europees systeem voor de overdracht en de accumulatie van studiepunten en is een belangrijk instrument bij de opbouw van één Europese onderwijsruimte.





### 3.4.4 Postgraduat en na- en bijscholingen

Zowel hogescholen als universiteiten kunnen postgraduaatopleidingen organiseren. Een postgraduaatgetuigschrift wordt uitgereikt na een opleidingstraject met onderwijs- en studieactiviteiten van ten minste 20 studiepunten. Om een postgraduaatopleiding te mogen volgen, is een bachelor- of masterdiploma nodig.

### 3.4.5 Doctoraatsopleidingen

De doctoraatsopleiding vormt de onderzoeker om zelfstandig een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling en groei van de wetenschappelijke kennis. Hiertoe bereidt de onderzoeker een doctoraatsproefschrift voor. Enkel universiteiten kunnen deze doctorgraad toekennen.







### 3.5 Deeltijds kunstonderwijs (dko)

Het deeltijds kunstonderwijs is aanvullend onderwijs en richt zich zowel tot kinderen, jongeren als volwassenen. Deelnemers schrijven zich op vrijwillige basis in en betalen hiervoor inschrijvingsgeld. Ze leren om kunst kritisch te benaderen en te beleven en ze kunnen deze kunstvormen ook zélf beoefenen. Dit gebeurt individueel of in groep (bv. in een orkest, een dansgroep of een toneelgezelschap). Het deeltijds kunstonderwijs bereidt jongeren grondig voor op een professionele artistieke loopbaan in het hoger kunstonderwijs.

In het deeltijds kunstonderwijs zijn er vier verschillende studierichtingen met elk een eigen structuur met graden en opties die wettelijk vastgelegd zijn.

Kinderen kunnen vanaf 6 jaar starten in de studierichting dans en beeldende kunst. Voor de studierichtingen muziek en woordkunst is de beginleeftijd 8 jaar.

Elke studierichting bestaat uit verschillende graden. Bij het succesvol beëindigen van elke graad ontvangt de leerling een eindat-test of getuigschrift dat aangeeft welk niveau hij bereikt heeft.

### 3.6 Volwassenenonderwijs

Het volwassenenonderwijs staat los van de initiële onderwijsloopbaan. Cursisten kunnen er een erkend diploma, getuigschrift of certificaat behalen. Volwassenen van minimum 18 jaar, en jongeren die aan de voltijdse leerplicht voldaan hebben, mogen zich inschrijven. Naargelang de gekozen cursus kunnen er ook specifieke toelatingsvoorwaarden zijn.

#### 3.6.1 Structuur en organisatie

Het volwassenenonderwijs bestaat uit drie onderwijsniveaus: basiseducatie, secundair volwassenenonderwijs en hoger beroeps-onderwijs (zie 5.4).

De **centra voor basiseducatie** zijn pluralistische centra, opgericht onder de vorm van een vzw.

De **centra voor volwassenenonderwijs** zijn opgericht als vrij centrum of als officieel centrum. Ze bieden secundair volwassenenonderwijs en hoger beroeps-onderwijs aan.

Vanaf 1 september 2008 zijn de 13 **consortia volwassenenonderwijs** operationeel. Deze regionale samenwerkingsverbanden zullen het opleidingsaanbod van de centra voor basiseducatie en de centra voor volwassenenonderwijs optimaliseren en op elkaar afstemmen. Ze zullen ook samenwerken met andere publieke verstrekkers van opleidingen voor volwassenen.

De **huizen van het Nederlands** bieden zelf geen volwassenenonderwijs aan maar werken nauw samen met actoren uit het volwassenenonderwijs. Het zijn vzw's met anderstalige volwassenen als doelgroep. Ze staan in voor de organisatie en coördinatie van de intake, testing en doorverwijzing van kandidaat-cursisten en cursisten Nederlands tweede taal (NT2). Hiervoor brengen zij het aanbod NT2 in hun werkingsgebied in kaart en onderzoeken ze de noden van anderstaligen op zoek naar een cursus.

De huizen van het Nederlands werken nauw samen met de onthaalbureaus voor de inburgering van anderstalige nieuwkomers.

### 3.6.2 Aanbod

Het volwassenenonderwijs wordt **modulair** georganiseerd. De leerstof is onderverdeeld in een aantal modules. Het centrum is vrij om een module over een gedeelte van het jaar of over een heel jaar te spreiden.

De modules kunnen georganiseerd worden in **contactonderwijs** of in **gecombineerd onderwijs**. Bij contactonderwijs worden alle lessen in het centrum gegeven. Bij gecombineerd onderwijs wordt een deel van de module in de klas gegeven en een deel van de module kan zelfstandig verwerkt worden, thuis of in een open leercentrum.

Tot en met het schooljaar 2011-2012 worden ook nog **lineaire opleidingen** georganiseerd met één of meerdere leerjaren.

De opleidingen van de basiseducatie zijn ingedeeld in 7 leergebieden. De opleidingen van het secundair volwassenenonderwijs zijn ingedeeld in 31 studiegebieden, die van het hoger beroepsonderwijs in 6 studiegebieden.



## 4. ONDERSTEUNING EN KWALITEITSZORG

#### 4.1 Centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's)

Het centrum voor leerlingenbegeleiding of CLB is een door de overheid gefinancierde dienst. In Vlaanderen zijn er 73 centra, die elk tot één van de drie onderwijsnetten behoren. Maar een CLB werkt netoverschrijdend en kan dus ook scholen begeleiden die tot een ander onderwijsnet behoren.

Leerlingen, ouders, leraren en schooldirecties kunnen op het CLB een beroep doen voor informatie, hulp en begeleiding. De CLB-begeleiding is gratis en steunt op vier belangrijke pijlers:

- het leren en studeren
- de schoolloopbaan
- de preventieve gezondheidszorg
- de sociaal-emotionele ontwikkeling

Het gaat dus om een multidisciplinaire begeleiding. Het CLB werkt hiervoor samen met welzijns- en gezondheidsinstellingen. In een CLB werken artsen, maatschappelijk werkers, pedagogen, psychologen, psychologisch assistenten en verpleegkundigen. Afhankelijk van de plaatselijke behoeften en omstandigheden, werken er ook logopedisten, kinesisten, ...

De leerling staat steeds centraal en de begeleiding is gebaseerd op vertrouwen en dialoog. Een begeleiding start pas nadat een leerling of een ouder daartoe het initiatief neemt. Een school kan het CLB wel vragen om een leerling te begeleiden, maar dan zal het centrum altijd de uitdrukkelijke toestemming vragen aan de ouders (voor een leerling jonger dan 12 jaar) of aan de leerling zélf (vanaf 12 jaar). Enkel bij spijbelgedrag is begeleiding door een CLB verplicht. Het CLB organiseert ook medische onderzoeken die in sommige leerjaren verplicht zijn. Het CLB-aanbod richt zich vooral op jongeren

die leerbedreigd zijn door hun sociale achtergrond en leefsituatie. Het CLB behandelt alle gegevens vertrouwelijk en werkt onafhankelijk. Zo helpt de begeleiding door het CLB mee aan gelijke onderwijskansen voor alle jongeren. Het CLB is ook de instantie die jongeren doorverwijst naar het buitengewoon onderwijs als dat nodig zou zijn.

Het CLB heeft een draaischijffunctie en brengt jongeren naar de gepaste hulpverlening. Daarom is het CLB binnen de Integrale Jeugdhub een belangrijke partner.

#### 4.2 Informatie- en communicatietechnologie (ICT)

In onze kennissamenleving is het omgaan met ICT een belangrijke basiscompetentie geworden. Deze maatschappelijke evolutie vereist nieuwe vaardigheden van kinderen en volwassenen en heeft gevolgen voor de manier van leren en onderwijzen. Sinds 1 september 2007 gelden nieuwe vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen ICT voor het basisonderwijs en voor de eerste graad secundair onderwijs. Om de realisatie van deze ICT-eindtermen te ondersteunen, werkte de Vlaamse Regering een beleid uit met vijf pijlers:

1. Het beleidsvoerend vermogen van onderwijsinstellingen op instellingsniveau versterken.

Sinds het schooljaar 2002 - 2003 krijgen scholen middelen voor de coördinatie van hun ICT-beleid. De onderwijsniveaus die meer behoeften hebben, krijgen meer middelen. Met deze middelen kan onder meer een ICT-coördinator worden aangeworven.

2. De deskundigheid van het onderwijspersoneel bevorderen.



Dit is de kerntaak van het regionaal expertisenetwerk **REN Vlaanderen**. Het biedt zowel aanbod- als vraaggestuurde nascholing aan. [www.renvlaanderen.be](http://www.renvlaanderen.be)

3. Een kwaliteitsvolle infrastructuur voorzien.

Het **ICT-infrastructuurprogramma** voorziet extra middelen waarmee onderwijsinstellingen hardware, software en vorming kunnen aankopen.

4. Een aangepast leermiddelenbeleid voorzien.

In opdracht van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming en in samenwerking met Klascement, is een educatieve portaal-

site ontwikkeld met allerlei digitaal lesmateriaal. De resultaten van overheidsprojecten zijn er beschikbaar voor een ruimer onderwijspubliek.

De overheid organiseert regelmatig sensibiliseringscampagnes en ondersteuningsprojecten voor diverse aspecten van ICT-gebruik.

[www.klascement.net](http://www.klascement.net)

5. Onderzoek en ICT-monitoring stimuleren.

De overheid stimuleert de kennisopbouw en -verspreiding over diverse aspecten van het ICT-beleid: de ICT-vaardigheden van de leerlingen, cursisten, studenten en lesgevers; ICT-infrastructuur; ICT-vorming... Deze gegevens zijn nuttig voor toekomstige beleidsevaluaties.



### 4.3 Communicatie

Om kwaliteitsvol onderwijs te realiseren met gelijke kansen voor iedereen, is een sterke betrokkenheid van scholen, leraren en leerlingen, ouders, gemeenten,... nodig. De creatie van zo'n breed maatschappelijk draagvlak vraagt geïntegreerde communicatie met de verschillende doelgroepen. Het is bovendien van belang om ook die doelgroepen aan te spreken die in se moeilijker bereikbaar zijn: personen die geen toegang hebben tot het internet, mensen die minder goed kunnen lezen, mensen die de taal niet goed spreken... Zo is er Klasse XTR Strong, de gratis maandelijkse e-brief die praktijkvoorbeelden en extra communicatietips bundelt, zoals voor het schrijven van brieven naar laagtaalaardige ouders.

**Klasse** is een veelluik. Het zijn vier tijdschriften die door het Agentschap voor Onderwijscommunicatie worden uitgegeven en elke maand gratis verspreid worden bij leraren, ouders en leerlingen. Daarnaast zijn er ook de bijhorende websites, de e-brieven, de leraren- en leerlingenkaart... die een onlosmakelijk deel van het project vormen. **TV. Klasse** maakt ook videoreportages voor het internet over het klas- en schoolgebeuren.

[www.klasse.be](http://www.klasse.be)

Naast de maandbladen van Klasse verzorgt het ministerie nog tal van andere publicaties die vaak ook elektronisch verkrijgbaar zijn via [www.ond.vlaanderen.be/publicaties](http://www.ond.vlaanderen.be/publicaties)

- De website [onderwijs.vlaanderen.be](http://onderwijs.vlaanderen.be) vormt een portaal naar alle online informatie en diensten van het ministerie.

Toch blijft ook directe interactie met het onderwijsveld en het grote publiek belangrijk. Daarom worden geregeld informatie-evenementen georganiseerd, zoals de Studie-informatiedagen (SID-in's) waar laatstejaars van het secundair onderwijs inlichtingen kunnen inwinnen over mogelijke studie- en/of beroepskeuzes.





#### 4.4 Kwaliteitsbewaking en -bevordering

Er is een nieuw decreet 'kwaliteitszorg' in voorbereiding. Dit decreet schept een algemeen en volledig kader om permanent degelijk onderwijs en een aangepaste leerlingenbegeleiding te waarborgen voor alle onderwijsniveaus. Bij goedkeuring van dit decreet, zal onderstaande tekst niet meer volledig actueel zijn. Veranderingen in de regelgeving zijn te raadplegen via

[www.ond.vlaanderen.be/wetwijs](http://www.ond.vlaanderen.be/wetwijs)

[www.ond.vlaanderen.be/edulex](http://www.ond.vlaanderen.be/edulex)

##### 4.4.1 Kwaliteitszorg in het basis-, secundair, deeltijds kunstonderwijs, volwassenenonderwijs en de CLB's

Scholen beslissen autonoom over hun onderwijsmethoden, leerplannen, lesroosters en de aanstelling van hun personeel. Toch heeft de overheid garanties op kwaliteitsvol onderwijs voorzien waaraan scholen moeten voldoen om erkend te worden en financiële steun te ontvangen.

1. De eindtermen en ontwikkelingsdoelen.

**Eindtermen** zijn minimumdoelstellingen die de overheid noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde leerlingengroep. Concreet gaat het over kennis, inzicht, attitudes en vaardigheden. Er bestaan zowel vakgebonden als vakoverschrijdende eindtermen.

Voor het kleuteronderwijs en voor het leerjaar B<sup>8</sup> en het beroepsvoorbereidende leerjaar van het secundair onderwijs zijn er geen eindtermen maar **ontwikkelingsdoelen** vastgelegd. Ze moeten niet noodzakelijk bereikt maar wel nagestreefd worden. Ook binnen het buitengewoon onderwijs gelden ontwikkelingsdoelen.

Elke inrichtende macht of schoolbestuur moet de eindtermen en ontwikkelingsdoelen in leerplannen verwerken.

<sup>8</sup> Het eerste leerjaar B is een brugklas tussen het lager en het secundair onderwijs. Het is bestemd voor jongeren die een leerachterstand hebben opgelopen in het lager onderwijs of minder geschikt zijn voor overwegend theoretisch onderwijs. Hierna kunnen ze naar het beroepsvoorbereidende leerjaar of naar het eerste leerjaar A.



## 2. De inspectie.

De **onderwijsinspectie** van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming fungeert als een professioneel extern toezichtsapparaat op de realisatie van deze eindtermen en ontwikkelingsdoelen.

Ze bestaat uit vijf inspectiekorpsen:

- de inspectie basisonderwijs
- de inspectie secundair onderwijs
- de inspectie deeltijds kunstonderwijs
- de inspectie volwassenenonderwijs en basiseducatie
- de inspectie voor de centra voor leerlingenbegeleiding

Er is een afzonderlijk kwaliteitsbewakingsstelsel voor de levensbeschouwelijke vakken.

De kerntaken van de inspectie bestaan uit de **controle** van de onderwijskwaliteit en de

**erkenning** van onderwijsinstellingen en CLB's. Bij een doorlichting treedt de inspectie als team op en licht ze in één keer de werking van de hele school of het centrum door. De inspectie onderzoekt tijdens zo'n doorlichting ook de effectieve realisatie van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen.

Na de doorlichting adviseert de inspectie de minister over de verdere erkenning van de instelling. De inspectie rapporteert over de doorlichtingen aan het Vlaams Parlement, zodat het beleid de kwaliteitsevaluaties kan opvolgen. De verslagen zijn sinds 2007 openbaar en kunnen op het internet geraadpleegd worden.

## 3. De pedagogische begeleiding.

Elk onderwijsnet beschikt over een eigen **pedagogische begeleidingsdienst** (PBD) die zorgt voor professionele interne ondersteuning van scholen en centra.

Scholen kunnen hierop beroep doen voor pedagogische en methodologische begelei-



ding (innovatieprojecten, zelfevaluatieprojecten, ondersteuningsinitiatieven).

#### 4.4.2 Kwaliteitszorg in het hoger onderwijs

In het hele hoger onderwijs bestaat één systeem van (interne en externe) kwaliteitszorg.

De hogescholen en universiteiten staan zelf in voor de **interne kwaliteitszorg**: ze zien permanent en op eigen initiatief toe op de kwaliteit van hun onderwijsactiviteiten.

Het proces van **externe kwaliteitszorg** start met een zelfevaluatie. Vervolgens is er een **visitatie** van een commissie met externe deskundigen. De resultaten van de visitaties monden uit in een openbaar rapport.

Het structuurdecreet van 4 april 2003 introduceert de **accreditatie**, een bijkomende dimensie voor kwaliteitszorg. Een geaccrediteerde opleiding beantwoordt formeel aan de minimale internationale kwaliteitsnormen. Deze accreditatie is nodig om opleidingen het label hoger onderwijs te laten

dragen en om de graden van bachelor en master te kunnen uitreiken. Voor Vlaanderen treedt het Nederlands-Vlaams Accreditatieorgaan (NVAO) op. Deze onafhankelijke instantie van deskundigen verleent accreditaties op basis van de visitatierapporten van de opleidingen. De accreditatie kan eventueel gebeuren door een accreditatieorgaan dat door het NVAO erkend is.

Sinds het academiejaar 2004 - 2005 verloopt het proces van kwaliteitszorg bij de hogescholen en universiteiten dus volgens drie fasen:

- interne kwaliteitszorg;
- externe visitatie die resulteert in een openbaar rapport;
- accreditatie.

Het structuurdecreet verleent aan de omgevormde opleidingen een tijdelijke overgangsaccreditatie die vervalt op het einde van het academiejaar 2012-2013. Alle opleidingen moeten dus voordien het bovenstaande driefasenproces doorlopen hebben.





# 5. AANSLUITING ONDERWIJS- ARBEIDSMARKT



### 5.1 Talentontwikkeling: de proeftuinen

Als een leerling zijn talenten kan ontwikkelen, verhoogt hij zijn kansen op de arbeidsmarkt.

**Proeftuinen** zijn projecten van lokale scholen of scholengroepen rond talentontwikkeling. Scholen kunnen gedurende een beperkte periode ‘experimenteren’ in een regelluwe omgeving. De thema’s van deze proeftuinen zijn: ‘technologie’, ‘anders leren’ en ‘anders kiezen’. Een andere groep proeftuinen is gelinkt aan studie-en beroepskeuze enerzijds en werkplekleren anderzijds. Dit zijn twee thema’s uit de Competentieagenda (zie 5.3). Deze proeftuinen zijn niet alleen interessante goede voorbeelden waar andere scholen uit kunnen leren maar leveren ook voor de regelgever veel informatie.

### 5.2 Modularisering

Het experiment **modularisering** is er voor leerlingen uit beroepsgerichte opleidingen in het secundair onderwijs (bso, dbso, buso OV3). De organisatie van beroepsopleidingen gebeurt per studiegebied en staat los van graden of leerjaren. De leerling kiest binnen een studiegebied uit verschillende beroepsopleidingen (leertrajecten) die door de overheid zijn vastgelegd. Het leertraject van de opleiding bestaat uit één of meerdere modules.

De inhoud van de modules worden afgeleid van beroepsprofielen die de sociale partners aanreiken. Per beëindigde module krijgt de leerling een deelcertificaat dat door de overheid erkend wordt. Een afgeronde opleiding wordt afgesloten met een certificaat.



De modulaire beroepsopleidingen zijn een eerste stap in de afbouw van de beschotten tussen de onderwijsvormen omdat het om identieke opleidingen gaat voor het bso, dbso en buso OV3.

Een modulaire opbouw maakt het mogelijk om de tussentijdse succeservaringen van de leerlingen om te zetten in (deel)certificaten waardoor hun kansen op de arbeidsmarkt verhogen. Dit gaat de ongekwalificeerde uitstroom tegen en tegelijk stimuleren de succeservaringen de leerlingen om een leven lang te leren.

### 5.3 De Competentieagenda

Vier van de tien actiepakketten uit de Competentieagenda 2010 zijn specifiek gericht op een betere afstemming tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Een eerste actielijn heeft betrekking op het begeleiden van **studie- en beroepskeuze** voor leerlingen. Dit actiepakket voorziet in volgende concrete maatregelen:

- Een structurele financiering van het Beroepenhuis vanaf 2008. Het Beroepenhuis biedt informatie over beroepen en studierichtingen die vooral naar technische of praktisch uitvoerende beroepen leiden.
- Een investeringsprogramma voor de vernieuwing en de beveiliging van de basisuitrusting in technische scholen.
- Een budget voor de stimulering van knelpuntberoepen.

Een tweede actielijn richt zich op een systematische en structurele uitbouw van **werkplekieren**. De sociale partners hebben zich geëngageerd om jaarlijks 75.000 stageplaatsen voor leerlingen van het technisch secundair onderwijs en het beroepssecundair on-

derwijs aan te bieden. Vanaf het schooljaar 2006-2007 gaan alle bso-leerlingen op stage in het zesde jaar. Ook voor tso-opleidingen wordt hiernaar gestreefd.

Op [www.stageforum.be](http://www.stageforum.be) kunnen vraag en aanbod van gereguleerde stages en leerwerkplekken met begeleiding elkaar vinden. Niet alleen leerlingen maar ook leerkrachten zullen kansen krijgen om aan 'werkplekieren' te doen voor praktische en technische vakken.

Een derde actielijn betreft het stimuleren en ontwikkelen van **ondernemingszin**. Het virtueel kenniscentrum voor ondernemersvorming van de Vlaamse overheid, Competento, werd in 2006 opgericht binnen SYNTRA Vlaanderen. Het bevat een inventaris van de bestaande instrumenten en technieken om ondernemingszin en ondernemerschap te stimuleren in het onderwijs.

Een vierde actielijn tenslotte gaat over het versterken van het **erkennen van verworven competenties (EVC)**. EVC vergroot het potentieel beschikbaar talent door competenties te waarderen, onafhankelijk van de plaats of de wijze waarop ze werden verworven.

Er is ook een decreet in voorbereiding die een overkoepelende **Vlaamse kwalificatiestructuur** zal introduceren. Het is een instrument dat de communicatie tussen onderwijs en werk bevordert omdat hetzelfde kader wordt gebruikt voor de behoeften van de arbeidsmarkt en de doelstellingen van een opleiding. Als mensen een job zoeken of overwegen van job te veranderen of een opleiding willen beginnen, zal de kwalificatiestructuur tonen welke competenties daarvoor nodig zijn. Daarom zal de kwalificatiestructuur ook een rol spelen in de begeleiding van de studie- en beroepskeuze en de verdere loopbaan van mensen.

## 5.4 Het hoger beroepsonderwijs (HBO)

Het hoger beroepsonderwijs omvatte voorheen die opleidingen van het volwassenenonderwijs (zie ook 3.6) en wordt nu uitgebreid met de zevende specialisatiejaren tso en kso en de vierde graden bso. Al deze opleidingen zijn zeer belangrijk voor de arbeidsmarkt.

In de toekomst zullen niet alleen centra voor volwassenenonderwijs, maar ook instellingen voor secundair onderwijs en hogescholen dergelijke opleidingen hoger beroepsonderwijs kunnen inrichten. Kenmerkend voor deze opleidingen is de nauwe samenwerking met de beroepssectoren. Zo wordt een belangrijke rol in deze opleidingen weggelegd voor werkplekleren. Ook zullen deze opleidingen zich kenmerken door transparante en flexibele trajecten (zie 5.5). De opleidingen van het hoger beroepsonderwijs hebben niet alleen onmiddellijke inzetbaarheid op de arbeidsmarkt voor ogen. Het hoger beroepsonderwijs kan ook een opstap zijn naar een professionele bachelor.

## 5.5 Levenslang leren

Levenslang en levensbreed leren is een continu proces waarbij lerenden de nodige kennis en competenties verwerven om hun professionele, sociale en culturele taken in een snel veranderende samenleving beter aan te kunnen. Bovendien is levenslang leren nodig om aan de behoeften van een snel veranderende arbeidsmarkt te kunnen beantwoorden. Instellingen nemen in dat kader meer en meer initiatieven om het onderwijs flexibeler in te richten. Om een positieve attitude t.o.v. het levenslang

en levensbreed leren te verkrijgen en te behouden is de opbouw van tussentijdse succesbelevingen een must. Daarom wordt aandacht besteed aan de verdere modularisering (zie 5.2) van het onderwijs op alle niveaus.

In Vlaanderen zijn reeds heel wat vormen van flexibilisering decretaal mogelijk gemaakt: overgangen tussen opleidingen via schakel- of doorstroomprogramma's, het in aanmerking nemen van eerder verworven competenties, afstandsonderwijs, integratie ICT, avondonderwijs, mobiliteitsprogramma's, duale leerwegen, ...

Een van de hoofddoelstellingen van **open afstandsonderwijs** bijvoorbeeld is het maximaal toegankelijk maken van onderwijsvoorzieningen voor volwassenen door zoveel mogelijk rekening te houden met hun leefpatroon en ervaringswereld.

Allerlei combinaties van leren en werken, in deeltijdse of alternerende vorm, kunnen de overgang van leren naar werken en omgekeerd ook vergemakkelijken. Enkele Vlaamse onderwijsinstellingen namen concrete initiatieven om **duale leerwegen** te introduceren in hun studieaanbod.





**6. ONDERWIJSBELEID  
EN MAATSCHAPPELIJKE  
ONTWIKKELINGEN**



Naargelang de maatschappelijke uitdagingen, legt het onderwijsbeleid bepaalde accenten met als rode draad de realisatie van gelijke onderwijskansen.

### 6.1 Schooltoelagen en studietoelagen

Leerlingen en studenten uit gezinnen die het financieel moeilijk hebben, kunnen steun krijgen van de Vlaamse gemeenschap.

In 2007 werd de wetgeving aangepast. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de term 'schooltoelage' en de term 'studietoelage'. Een **schooltoelage** wordt uitgekeerd aan leerlingen uit het basis- en het secundair onderwijs, terwijl een **studietoelage** wordt toegekend aan studenten uit het hoger onderwijs. Het decreet omvat verder volgende nieuwigheden:

- dezelfde inkomensgrenzen voor hoger, secundair en basisonderwijs

De financiële toegangsvoorwaarden voor studiefinanciering in het basis-, secundair en hoger onderwijs worden gelijkgeschakeld. Als een oudere broer of zus in het hoger onderwijs recht heeft op een toelage, dan komen eventuele jongere broers en/of zussen in het secundair of basisonderwijs ook in aanmerking. Daardoor kunnen ouders nu ook één gezinsdossier indienen voor alle kinderen.

- verhoging van de bedragen

Door de versoepeling van de financiële toegangsvoorwaarden zullen meer mensen in aanmerking komen voor studiefinanciering en bovendien worden de bedragen verhoogd.

- schooltoelage en regelmatige aanwezigheid

Nieuw is ook dat het recht op een schooltoelage gekoppeld wordt aan de aanwezigheid op school. Een leerling die twee jaar na elkaar te veel spijbelt, kan zijn recht op de schooltoelage verliezen. Die maatregel sluit aan bij het spijbelactieplan (zie 6.2).

- uitbreiding van de schooltoelagen naar het basisonderwijs en het deeltijds beroepsonderwijs (vanaf schooljaar 2008-2009).

Vanaf 15 augustus 2008 kan er ook voor kleuters en leerlingen uit het lager onderwijs een schooltoelage aangevraagd worden. Net zoals in het secundair onderwijs moeten de kleuters en leerlingen voldoende aanwezig zijn om een schooltoelage te krijgen. Ook leerlingen uit het deeltijds beroepsonderwijs komen vanaf dan in aanmerking voor een schooltoelage.

- wijzigingen aan de nationaliteitsvoorwaarde

Niet alleen Belgen komen in aanmerking voor een studiefinanciering. Leerlingen en studenten die al een tijdje met een ver-



blijfsvergunning in België wonen of erkende vluchtelingen, kunnen voortaan aanspraak maken op studiefinanciering.

- Wijzigingen inzake pedagogische voorwaarden

Meerderjarige (en dus niet meer leerplichtige) jongeren blijven recht hebben op een schooltoelage, ook als ze het jaar ervoor niet slaagden. Ze moeten wel voltijds ingeschreven zijn. Dit recht geldt tot en met het schooljaar waarin de leerling 22 jaar wordt. Deze leeftijdsgrens is niet van toepassing voor de vierde graad beroepssecundair of buitengewoon onderwijs.

Er dringt zich ook een aanpassing op voor de pedagogische voorwaarden in het hoger onderwijs. Door de toenemende flexibilisering van het hoger onderwijs, kunnen studenten vaker en gemakkelijker dan vroeger veranderen van afstudeerrichting of opleiding. Maar dan moeten studenten wel hun jokerkrediet inzetten om hun studietoelage te behouden. Er ligt hierover een nieuw decreet ter goedkeuring op tafel. Daarin staat dat studievoortgang voortaan bepaald wordt aan de hand van het aantal studiepunten waarvoor de student het afgelopen academiejaar geslaagd was. Als dit decreet wordt goedgekeurd, zullen studenten enkel een beroep moeten doen op hun jokerkrediet wanneer zij niet geslaagd zijn.

Voor een actuele stand van zaken rond deze toekomstige wetgeving:

[www.studietoelagen.be](http://www.studietoelagen.be)

## 6.2 Spijbelactieplan

Jongeren die spijbelen hebben veel minder kans op een succesvolle schoolloopbaan met een kwalificatie aan het einde van de rit. Spijbelen belemmert ook de goede werking van een school. Spijbelers zijn bovendien vaak sociaal achtergestelde leerlingen en/of leerlingen die het moeilijk hebben op school. Net zij hebben het meeste baat bij een diploma. Het integraal spijbelactieplan pakt deze 'kansengelijkheid' aan. De spijbelproblematiek is een gedeelde verantwoordelijkheid van jongeren en ouders, maar ook van scholen en CLB's. De vele actoren buiten de onderwijswereld zoals welzijn, de medische sector, de lokale besturen, justitie en politie... kunnen ook hun steentje bijdragen.

Het actieplan omvat het hele continuüm van sensibiliseren en informeren over preventie en begeleiding tot sancties.

Op [www.ond.vlaanderen.be/leerplicht](http://www.ond.vlaanderen.be/leerplicht) staat heel wat achtergrondinformatie over spijbelen, het spijbelactieplan en de rol van verschillende actoren.



### 6.3 Kleuterparticipatie

Een vergelijkende studie van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) prijst de Vlaamse kleuterschool uitdrukkelijk als 'model' voor andere landen aan. De deelname van kleuters aan het onderwijs is in Vlaanderen, in vergelijking met andere landen, ook zeer hoog.

Toch zijn er nog altijd kinderen die niet in een kleuterschool zijn ingeschreven of die niet regelmatig naar de kleuterklas gaan. Vaak gaat het om kansarme kinderen die ook niet bereikt worden door opvangvoorzieningen. Net deze kinderen hebben extra nood aan de pedagogische stimulansen die

het onderwijs biedt. Kinderen die in de lagere school starten zonder naar de kleuterklas te zijn geweest, kampen dikwijls met een taal- en/of leerachterstand. Kleuterparticipatie is nodig om gelijke onderwijskansen voor elk kind te garanderen.

De overheid stimuleert de deelname van alle kleuters aan het onderwijs door:

- Sensibilisering in samenwerking met verschillende partners, zoals Kind en Gezin.
- De introductie van een maximumfactuur (zie 2.2) en schooltoelagen (zie 6.1).
- Een verbetering van het systeem van de instapklassen, zodat scholen sneller in



- aanmerking komen voor een instapklas.
- De organisatie van meer GOK-lestijden voor scholen met veel GOK-kleuters (zie 2.4).
  - De aanwerving van een zorg\*-medewerker per scholengemeenschap. Deze medewerker stippelt een beleid rond kleuterparticipatie uit, gericht op niet-ingeschreven kleuters én ingeschreven kleuters die onregelmatig komen.
  - Tweedelijnsondersteuning waarbij kleuteronderwijzers die veel anderstalige kleuters in de klas hebben, ondersteund worden in hun pedagogisch-didactisch handelen.

## 6.4 Gezondheidsbeleid

Op school kunnen kinderen gestimuleerd worden om gezond te leven. Zeker bij kinderen die van thuis uit niet de nodige kansen krijgen, speelt de school hier een cruciale rol. Gezondheid is geen nieuw thema op de Vlaamse scholen. De ontwikkelingsdoelen en eindtermen bepalen wat leerlingen over gezondheid moeten kennen en weten en welke competenties ze moeten bezitten om gezond en fit door het leven te gaan. Maar in gezonde scholen leren kinderen niet alleen wat gezond is, ze dóen er ook gezonde dingen. Een gezonde school zorgt er via allerlei doelbewuste acties en maatregelen voor dat gezonde keuzes voor de hand liggen. Voor de realisatie van een effectief gezondheidsbeleid is een breed draagvlak nodig. Dit vraagt om betrokkenheid van leerlingen, ouders en andere partners. Het rookverbod kwam er bijvoorbeeld pas na brede consensus en unaniem advies van de Vlaamse Onderwijsraad (waarin onder meer leerlingen en ouders zetelen) aan de overheid. Het rookverbod geldt vanaf 1 september 2008 en is van toepassing op leerlingen, leerkrachten, ouders, gebruikers en bezoekers aan de scholen en CLB's.

Een school bepaalt zelf haar gezondheidsbeleid maar wordt hiervoor ondersteund door verschillende partners, zoals het CLB.

[www.gezondopschool.be](http://www.gezondopschool.be)

## 6.5 De lat hoog voor talen

Wie vlot in taal is, kan zich op tal van domeinen ontplooiën en heeft een goede bagage om werk te vinden of naar het hoger onderwijs te gaan. Om gelijke onderwijskansen te scheppen, moeten scholen dus werken aan de taalcompetenties, zowel die van het Nederlands als die van vreemde talen.

Een goed talenbeleid is de zaak van elke leerkracht, elk schoolteam, elke school. Niet enkel de leerkracht Nederlands maar ook de leerkracht geschiedenis, boekhouden, mechanica, ...bestedt aandacht aan het Nederlands door klare definities te gebruiken en opdrachten duidelijk te omschrijven. Om kwaliteitsvol taalonderwijs te garanderen in alle onderwijsniveaus, werden taalcompetenties opgenomen in de basiscompetenties van elke lerarenopleiding (zie 6.7).

Een goede vreemdetalenkennis verhoogt de professionele slaagkansen van leerlingen op de sterk geglobaliseerde arbeidsmarkt en stimuleert hen in hun persoonlijke ontwikkeling. De sensibilisering voor vreemde talen start al in de kleuterklas via liedjes en versjes. Kleuter- en lagere scholen kunnen daardoor werken aan een speelse initiatie Frans en zo het formele onderwijs Frans van het derde (in Brussel) of vijfde leerjaar (elders in Vlaanderen) voorbereiden.

Een goede beheersing van het Nederlands en van een of meer vreemde talen is een stevige basis om andere vreemde talen te leren in de loop van het latere leven. De EU promoot ook 'Content and Language Integrated Learning' of CLIL: het aanbieden van vakvakken in een vreemde taal. Negen Vlaamse secundaire scholen gingen daarmee

van start vanaf het schooljaar 2007-2008. Ze bieden ongeveer 15 % van het totaal aantal lesuren aan in een CLIL-taal (Frans of Engels).

## 6.6 Leerzorgkader

Met het leezorgkader krijgen leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften meer mogelijkheden om toch in een gewone school les te volgen. Leerzorg verbreedt ook het aanbod in het buitengewoon onderwijs. De huidige typologie is dikwijls te eng en het aanbod is te ongelijk gespreid over Vlaanderen.

Het leezorgconcept gaat uit van twee invalshoeken: **leezorgniveaus** en **clusters/doelgroepen** van specifieke onderwijsbehoeften. De **4 leezorgniveaus** beschrijven hoe de onderwijsomgeving zich aanpast aan de noden van de leerlingen.

De tweede dimensie van de leezorgmatrix zijn de **clusters**. Die hangen samen met kindkenmerken, met de stoornis of beperking waar het kind of de jongere mee te maken krijgt. Vier clusters, met daarbinnen verschillende doelgroepen, vervangen de

acht bestaande types van het buitengewoon onderwijs.

De implementatie van het leezorgkader start vanaf 1 september 2009. De volledige uitrol is gepland voor 2015-2016.

Voor meer informatie over dit leezorgkader: [www.ond.vlaanderen.be/leezorg](http://www.ond.vlaanderen.be/leezorg)

## 6.7 Hervorming lerarenopleiding

Om elke leerling gelijke kansen te geven op toponderwijs, zijn goede leraren nodig. Daarom werd de lerarenopleiding grondig hervormd. De inhoud van de opleidingen werd versterkt en er is veel aandacht voor de praktijkervaring van leerkrachten-in-spe. Er bestaan twee soorten lerarenopleidingen:

- De driejarige opleiding tot kleuterleider, onderwijzer of regent is de **geïntegreerde lerarenopleiding** van 180 studiepunten die wordt aangeboden als een professionele bacheloropleiding aan de hogescholen. In deze opleiding is een stage van 45 studiepunten vervat.





- Daarnaast is er de **specifieke lerarenopleiding** van 60 studiepunten, waarvan 30 studiepunten voorzien zijn voor de stage. Deze opleiding is voor studenten die al een diploma behaald hebben in het hoger of het volwassenenonderwijs en wordt aangeboden door universiteiten, centra voor volwassenenonderwijs en voor het eerst ook door hogescholen.

Beide lerarenopleidingen zijn gebaseerd op dezelfde set basiscompetenties die een leerkracht moet bezitten (bv. taalvaardigheid) en leiden tot hetzelfde diploma, namelijk dat van leraar.

De hogescholen organiseren de praktijkcomponent in samenwerking met scholen, centra of instellingen onder de vorm van een **preservicetraining**. De stage wordt dus vervuld zonder een statutaire relatie met de school, instelling of het centrum.

Bij de specifieke lerarenopleiding wordt de praktijkcomponent ingevuld als een preservicetraining of een **inservicetraining**. De inservicetraining krijgt de vorm van een leraar-in-opleidingsbaan (de LIO-baan) en vindt plaats in een of meer instellingen van het secundair onderwijs, het deeltijds kunstonderwijs of van het volwassenenonderwijs.

Om de begeleiding van stagiairs en starten de leerkrachten te garanderen, kunnen scholengemeenschappen mentoren aanstellen.

## 6.8 Leerkrediet

Vanaf het academiejaar 2008-2009 start elke student aan een Vlaamse hogeschool of universiteit met een leerkrediet van 140 studiepunten. Dit leerkrediet wordt vermindert met het aantal studiepunten waarvoor de student zich inschrijft. Op het einde van het jaar wordt het aantal studiepunten waarvoor de student slaagde, opnieuw bij het leerkrediet geteld. De eerste 60 studiepunten die een student verwerft, worden dubbel geteld.

Als het leerkrediet op nul komt, dan is inschrijving enkel nog mogelijk met de toestemming van de instelling en kan de instelling het studiegeld verhogen (max. een verdubbeling). Dit stimuleert een doordachte studiekeuze bij jongeren. De invoering van het leerkrediet kadert trouwens in de nieuwe financiering van het hoger onderwijs. Vanaf 2008 gebeurt de financiering niet enkel meer op basis van het aantal ingeschreven studenten maar wordt ook rekening gehouden met het aantal geslaagden en het aantal afgestudeerden (= output).

Net als bij het leerkrediet staat de studievoortgang van studenten centraal bij deze outputfinanciering. Het leerkrediet en de outputfinanciering stimuleren zowel de studenten als de onderwijsinstellingen om hun verantwoordelijkheid op te nemen inzake studiekeuze en -succes.

Eens de student een masterdiploma behaalt, worden er 140 studiepunten van het leerkrediet afgetrokken. Een student die daarna nog een master- of bachelordiploma wil behalen, moet dit met eigen centen doen. Het leerkrediet is enkel van toepassing op de basisopleidingen onder diplomacontract en op de creditcontracten.



## 6.9 Rationeel energiegebruik (REG)

Rationeel energiegebruik is belangrijk voor scholen en centra omdat er zo meer middelen overblijven voor de inhoudelijke onderwijswerking.

Een energiezuinige verwarmingsinstallatie is niet zinvol als die ook blijft aanstaan in lege klaslokalen. Daarom stimuleert de overheid de uitbouw van een effectief REG-beleid. Zo krijgen bestaande scholen meer middelen om te investeren in renovatie en in aanpassingen van de infrastructuur. De bedoeling is ook dat scholen een energiecoördinator aanstellen om de continuïteit van REG-maatregelen te verzekeren. Via sensibiliseringscampagnes en via subsidies, promoot de overheid bovendien die maatregelen die relatief weinig geld kosten en toch belangrijke besparingen opleveren op korte termijn.

Voor nieuwe schoolgebouwen geldt de recente E70-richtlijn om de energiezuinigheid te verzekeren. Passiefscholen gaan nog een stap verder dan E70-scholen. Passiefscholen zijn zo energiezuinig dat ze bijna geen verwarming meer nodig hebben. Passiefscholen zijn ongetwijfeld de scholen van de toekomst. Het Vlaams onderwijs zal dan ook een aantal pilootprojecten op het vlak van passiefscholen realiseren.

Zie [www.agion.be](http://www.agion.be) en [www.energiesparen.be](http://www.energiesparen.be)



Voor meer informatie rond de thema's die in deze brochure aan bod kwamen, kunt u steeds terecht op [www.ond.vlaanderen.be](http://www.ond.vlaanderen.be) of bij de Infolijn Onderwijs op het nummer 1700. Naast deze brochure, geeft het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming ook tal van andere publicaties uit. Voor een overzicht kunt u terecht op de website van de Cel Publicaties: [www.ond.vlaanderen.be/publicaties](http://www.ond.vlaanderen.be/publicaties)

# NUTTIGE ADRESSEN

## Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming

[www.ond.vlaanderen.be](http://www.ond.vlaanderen.be)

—

## Infolijn Onderwijs

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel 1700 (gratis) of vanuit het buitenland  
+32 2 553 1700 - fax +32 2 553 96 55  
e-mail via [www.ond.vlaanderen.be/infolijn](http://www.ond.vlaanderen.be/infolijn)

—

## Steunpunt voor ouders en leerlingen in het basisonderwijs Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODi)

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel +32 2 553 04 15 - fax +32 2 553 93 85  
e-mail: [scholen.basisonderwijs.agodi@vlaanderen.be](mailto:scholen.basisonderwijs.agodi@vlaanderen.be)  
[www.agodi.be](http://www.agodi.be)

—

## Informatiepunt voor ouders en leerlingen in het secundair onderwijs

### Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODi)

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel +32 2 553 87 29 - fax +32 2 553 87 25  
e-mail: [marleen.callaert@ond.vlaanderen.be](mailto:marleen.callaert@ond.vlaanderen.be)

—

## Afdeling Studietoelagen

### Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen (AHOVOS)

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel 1700 (gratis)  
e-mail: [studietoelagen@vlaanderen.be](mailto:studietoelagen@vlaanderen.be)  
[www.studietoelagen.be](http://www.studietoelagen.be)

—

## Cel CLB - Departement Onderwijs en Vorming

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel + 32 2 553 86 94 - fax + 32 2 553 86 85  
e-mail: [clb@vlaanderen.be](mailto:clb@vlaanderen.be)  
[www.ond.vlaanderen.be/clb](http://www.ond.vlaanderen.be/clb)

—

## Het Spijbelteam - Departement Onderwijs en Vorming

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel +32 2 553 86 83 - fax +32 2 553 86 85  
e-mail: [spijbelen@vlaanderen.be](mailto:spijbelen@vlaanderen.be)  
[www.ond.vlaanderen.be/leerplicht](http://www.ond.vlaanderen.be/leerplicht)

—

## Cel Publicaties Onderwijs

### Agentschap voor Onderwijscommunicatie (AOC)

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel +32 2 553 66 53 - fax +32 2 553 66 54  
e-mail: [onderwijspublicaties@vlaanderen.be](mailto:onderwijspublicaties@vlaanderen.be)  
[www.ond.vlaanderen.be/publicaties](http://www.ond.vlaanderen.be/publicaties)

## Klasse

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel +32 2 553 96 86 - fax +32 2 553 96 85  
e-mail: [red.leerkrachten@klasse.be](mailto:red.leerkrachten@klasse.be)  
[www.klasse.be](http://www.klasse.be)

—

## Coördinerend Inspecteur-generaal

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel + 32 2 553 98 31  
e-mail: [onderwijsinspectie@vlaanderen.be](mailto:onderwijsinspectie@vlaanderen.be)  
[www.onderwijsinspectie.be](http://www.onderwijsinspectie.be)

—

## Curriculum

### Departement Onderwijs en Vorming

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel + 32 2 553 88 31  
e-mail: [curriculum@vlaanderen.be](mailto:curriculum@vlaanderen.be)  
[www.ond.vlaanderen.be/DVO](http://www.ond.vlaanderen.be/DVO)

—

## EPOS vzw -

### Nationaal Agentschap LLP

Koning Albert II laan 15 - 1210 Brussel  
tel +32 2 553 98 67 - fax +32 2 553 98 80  
e-mail: [info@epos-vlaanderen.be](mailto:info@epos-vlaanderen.be)  
[www.epos-vlaanderen.be](http://www.epos-vlaanderen.be)

—

## Voorrangsbeleid Brussel vzw

Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
tel +32 2 553 93 62  
e-mail: [vbb@ond.vlaanderen.be](mailto:vbb@ond.vlaanderen.be)

—

## Vlaamse Onderwijsraad - VLOR

Kunstlaan 6, bus 6 - 1210 Brussel  
tel +32 2 219 42 99 - fax +32 2 219 81 18  
e-mail: [info@vlor.be](mailto:info@vlor.be)  
[www.vlor.be](http://www.vlor.be)

—

## Vlaamse Interuniversitaire Raad - VLIR

Ravensteingalerij 27 - 1000 Brussel  
tel +32 2 792 55 00 - fax +32 2 211 41 99  
e-mail: [administratie@vlir.be](mailto:administratie@vlir.be)  
[www.vlir.be](http://www.vlir.be)

—

## Vlaamse Hogescholenraad - VLHORA

Wolvengracht 38/2 - 1000 Brussel  
tel +32 2 211 41 90 - fax +32 2 211 41 99  
e-mail via [www.vlhora.be](http://www.vlhora.be)





